

Stanje u Ugarsko-Hrvatskom kraljevstvu od vladavine Matije Korvine do Mohačke bitke kao posljedice njenog raspada

Bešlić, Katarina

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:484856>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-23**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Diplomski studij Filozofije i Povijesti

Katarina Bešlić

**Stanje u Ugarsko-Hrvatskom Kraljevstvu od vladavine Matije
Korvina do Mohačke bitke kao posljedice njenog raspada**

Diplomski rad

Mentor: prof. dr.sc. Ivan Balta

Osijek, 2016.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za povijest

Diplomski studij Filozofije i Povijesti

Katarina Bešlić

**Stanje u Ugarsko-Hrvatskom Kraljevstvu od vladavine Matije
Korvina do Mohačke bitke kao posljedice njenog raspada**

Diplomski rad

Humanističko područje, Povijest, Hrvatska i svjetska ranonovjekovna povijest

Mentor: prof. dr.sc. Ivan Balta

Osijek, 2016.

Sažetak

Iako je teritorijalno mala, Hrvatska će odigrati vrlo bitnu ulogu u obrani Europe od Osmanlija. Skoro će tristo godina trpiti neprestana turska razaranja, otkidajući joj komad po komad zemlje koji je gradila stoljećima prije, da bi naposljetku ostala razdijeljena između tri vlasti, mletačkom, osmanlijskom i habsburškom. U sukobima s Osmanskim Carstvom, Ugarsko-Hrvatsko Kraljevstvo biva prepušteno samom sebi. Tek nezamjetna pomoć stizat će iz Europe, najviše od Habsburgovaca koji će, iz želje za preuzimanjem ugarsko-hrvatskoga trona, pokušati pridobiti hrvatski narod. Matija Korvin zasigurno je jedan od vladara kojemu se može pripisati čvrstina koja je ujedno nedostajala vladarima nakon njegove smrti. Oslanjajući se na gradove i srednje plemstvo, uvođenjem brojnih reformi, stvorio je centralističku državu. Reforme su djelomično pridonijele stabilnosti kraljevstva. Dok je sitno plemstvo poticao, s velikašima je pak neprestano bio u sukobu. Upravo ti sukobi i okupacija borbama u Srednjoj Europi doveli su do manjka posvećenosti zaštite ugarsko-hrvatskih granica. Nasljedni vladari neće posjedovati ni čvrstinu niti moć, koju će ponovo preuzeti plemići te izboriti dokidanje Matijinih reformi. Slabo gospodarstvo, siromaštvo, migracije, staleški sukobi, borbe oko nasljedstva i nedovoljna podrška sa zapada komponente su koje će ju dovesti do potpunog rasula. Bitka na Mohačkom polju posljedica je svih ti elemenata, a krajnji je rezultat apsolutni raspad Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva.

Ključne riječi: osmanski prodori, Mohačka bitka, borbe oko prijestolja, Habsburška Monarhija, plemstvo

SAŽETAK

1. Uvod	1
2. Turska osvajanja do Mohačke bitke	2
2.1. Temelji Osmanske države kao svjetske sile	2
2.2. Osvajanja Sulejmanovih prethodnika u jugoistočnoj Europi	4
2.3. Uvjeti koji su pogodovali stvaranju Sulejmanovog Carstva	6
3. Ugarsko-Hrvatsko kraljevstvo i unutarnje stanje u državi.....	8
3.1. Matija Korvin na vlasti i turski prodori.....	8
3.2. Unutarnje stanje u državi za vrijeme Matijaševe vladavine.....	11
3.3. Odnos hrvatskog plemstva s Matijom	14
3.4. Velika buna protiv kralja.....	17
3.5. Izbor Vladislava II. Jagelovića.....	19
3.6. Vladavina Vladislava II. Jagelovića.....	21
3.6.1. Daljnja Turska osvajanja.....	21
3.7. Slabost vladavine Vladislava II. Jagelovića	22
4. Dolazak Ludovika II. Posavskog na vlast.....	24
4.1. Turci nastavljaju s prodorima.....	25
4.1.1. Ban Petar Berislavić.....	25
4.2. Dolazak Sultana Sulejmana na vlast i njegovi prodori u Hrvatskoj	26
4.3. Habsburška pomoć	28
4.4. Osmanlije pred vratima i nespemno Kraljevstvo.....	30
4.5. Sulejman kreće u pohod	31
5. Bitka na Mohačkom polju	35
5.1. Stanje nakon Mohačke bitke	37
5.2. Borbe za prijestolje.....	39
5.1. Sukobi između kraljeva.....	41
5.2. Nagodba	42
6. Zaključak.....	44

7. Popis priloga:	45
8. Popis literature	46

1. Uvod

Prvo poglavlje diplomskog rada posvećeno je Osmanskom Carstvu. S obzirom da je Hrvatska, jednim velikim dijelom, potpala pod njihovu vlast i tamo ostala nekoliko stoljeća, bitno je naglasiti koji su to elementi činili Osmansko Carstvo tako velikom svjetskom silom. Za vrijeme sultana Sulejmana II. Carstvo zasigurno ne bi dostiglo svoj vrhunac niti bi bili u njihovom sastavu da prethodni vladari nisu stvorili dobre uvjete za to. Osvajanje balkanskih država, snažna vojska i centralistička vlast uzroci su dopiranja Osmanskoga Carstva do samog središta Europe.

Drugo poglavlje posvećeno je stanju u Ugarsko-Hrvatskom Kraljevstvu za vrijeme Matije Korvina i Vladislava II. Jagelovića. Nakon pada Srbije i Bosne, započinju ozbiljni osmanski prodori na našim prostorima. Matija Korvin, vladar koji je pokušao stvoriti centralističku državu, svoju pažnju usmjerio je na smanjivanje velikaške moći, borbe u srednjoj Europi i osmanske okupacije. Nedovoljna posvećenost obrani rezultirat će smanjenjem Kraljevskog teritorija. Vladavina Vladislava II. Jagelovića ostat će upamćena po slaboj vlasti i porastu velikaške moći, također i po sve većem habsburškom uplitanju.

Treće poglavlje diplomskoga rada prikazuje vladavinu Ludovika Jagelovića. Naime, Ludovik je u trenutku preuzimanja trona imao tek deset godina, stoga je njegova vlast obilježena zapravo vladavinom ljudi koji su mu bili dodijeljeni za skrbništvo. Prijestolje Osmanskog Carstva preuzima sultan Sulejman koji kreće u pohod na Zapad. Sultan stiže pred sama vrata Ugarske.

U posljednjem poglavlju opisana je bitka na Mohačkom polju u kojoj umire i sam kralj. S obzirom da kralj za sobom nije ostavio muškog nasljednika, nastaju borbe oko prijestolja. Za tu ulogu bore se dva pretendenta: Ivan Zapolja i Ferdinand Habsburški. Neprestani nemiri u kraljevstvu pogodovat će osmanskoj okupaciji ugarsko-hrvatskog teritorija. Konačni rezultati bit će poražavajući.

2. Turska osvajanja do Mohačke bitke

2.1. Temelji Osmanske države kao svjetske sile

U međunarodnoj politici, sve do do kraja 16. stoljeća, bilo je vrlo malo pitanja koja se na neki način nisu doticala Osmanskog Carstva.¹ Jedan od razloga vidimo u tome što se Islamska država u to vrijeme rasprostirala na većem dijelu jugoistočne Europe, Irak, Siriju, Izrael, Egipat, Sjevernu Afriku do Alžira i Arapskog poluotoka.² Iako je dugi niz godina bila moćna sila, svoj vrhunac dostigla je za vrijeme Sulejmana Veličanstvenog, kada postaje najmoćnija islamska država.³

Dva su bitna čimbenika uvjetovala da se Carstvo održi dugi niz stoljeća. Na vanjskopolitičkom području teritorijalno širenje imalo je bitno mjesto u načinu vladanja, dok je na unutrašnjem bilo važno održavanje postojećih odnosa. Takva islamska država bila je ne samo politikom vezana za osvajanja, već i samim šerijatom. U pogledu tadašnjeg vremena, iako se to sada ne može zvati pravni poredak, Osmansko Carstvo bilo je pravna država. Zakonskog poretka se morao držati svatko, a to uključuje čak i samog sultana. Šerijat je bio temelj toga poretka.⁴

Izrazito centralistička država teritorijalnu je upravu podvrgnula takvom načinu vladavine. Carstvo je bilo organizirano prema posebnim zahtjevima, osim nekih vazalnih država pa je i način djelovanja teritorijalnih nadležstva pripisivalo državno vodstvo. Dvije su veće upravne jedinice, tzv. vilajeti i sandžaci, bile organizirane vojnički, a dvije manje, sudbeni okruzi i okružja, prema principu sudske nadležnosti.⁵

¹Inalcik, Halil, *Osmansko Carstvo*, Srednja Europa, Zagreb, 2002. str. 40.

²<http://leksikon.muzej-marindrzic.eu/osmansko-carstvo/> (10. ožujka 2016.)

³Skupina autora, *Hrvatska opća enciklopedija 8*, Leksikografski zavod Miroslava Krleže, Zagreb, str. 163.

⁴Matuz, Josef, *Osmansko Carstvo*, Školska knjiga, Zagreb, 1992., str. 59.

⁵Matuz, Josef, *Osmansko Carstvo*, str. 64.

Što se tiče same vojske, jačala je upravo zbog neprestanog ratovanja i teritorijalnog širenja. Ratni prihodi bili su neophodni jer dobra, koja su proizvodili vlastiti podanici, nisu bila dovoljna za primjerenu opskrbu golemoga vojnog sektora te državne i vjerske birokracije. Opskrba državne riznice i same vojske temeljila se na proizvodnji stanovništva na novoosvojenim područjima kao i na ratni plijen koji, nakon vladavine Murata I., više nije bio tako velik. Naime, rat je bio nužan i zbog drugih razloga poput socijalno-psiholoških. Kada trupe ne bi bile zaposlene ratovanjem, morala bi prije ili kasnije izbiti pobuna. Upravo iz tih razloga, što su više jačale oružane snage, to je bilo potrebno više osvajanja, no što je bilo više osvajanja, to je jača morala biti oružana snaga.⁶

Osnova je osmanske ekonomije poljoprivreda, kojom se bavila gotovo većina stanovništva. Poljoprivreda je donosila i velik dio ukupnog osmanskog društvenog proizvoda. Glavni izvor sredstava za proizvodnju činila je zemlja koji je najvećim dijelom pripadala državi. Privatno vlasništvo nad zemljom od Mehmeda II. gotovo je nepostojeće. Jedva 5 - 10 % ukupne zemljišne površine pripadalo je privatnom vlasništvu koje se moglo naslijediti.⁷

Može se reći da je timarski sustav postao temeljem zemljišnog, političkog i administrativnog uređenja.⁸ Nadarbine su vlasnicima bile na raspolaganju isključivo samo za trenutačno korištenje, no sama zemlja nije bila u njihovom vlasništvu, već u vlasništvu države te je upravo to činilo temelj timarskog sustava.⁹ Zbog toga što su veliku važnost pridavali ratu, i timarski sustav doživljavao je uspjeh. Namjena poljoprivrednih resursa uglavnom je usmjerena za instituciju čija je glavna svrha bila vojnoga karaktera. Timar je imao tri bitne uloge, a to su vezivanje osvajača za osvojene zemlje, zatim pružanje odgovarajuće zaštite te osiguravanje podčinjenosti. Vlasnici timara su, osim korištenja zemljišne rente, bili i odgovorni za javni red na područjima koja su im povjerena.¹⁰

Na temelju navedenog, najvažnije odrednice ove velesile bili su snažna vojska, centralistička vlast te timarski sustav. Upravo su elementi bili uvjeti stvaranje ogromnog carstva

⁶ Matuz, Josef, *Osmansko Carstvo*, str. 68.

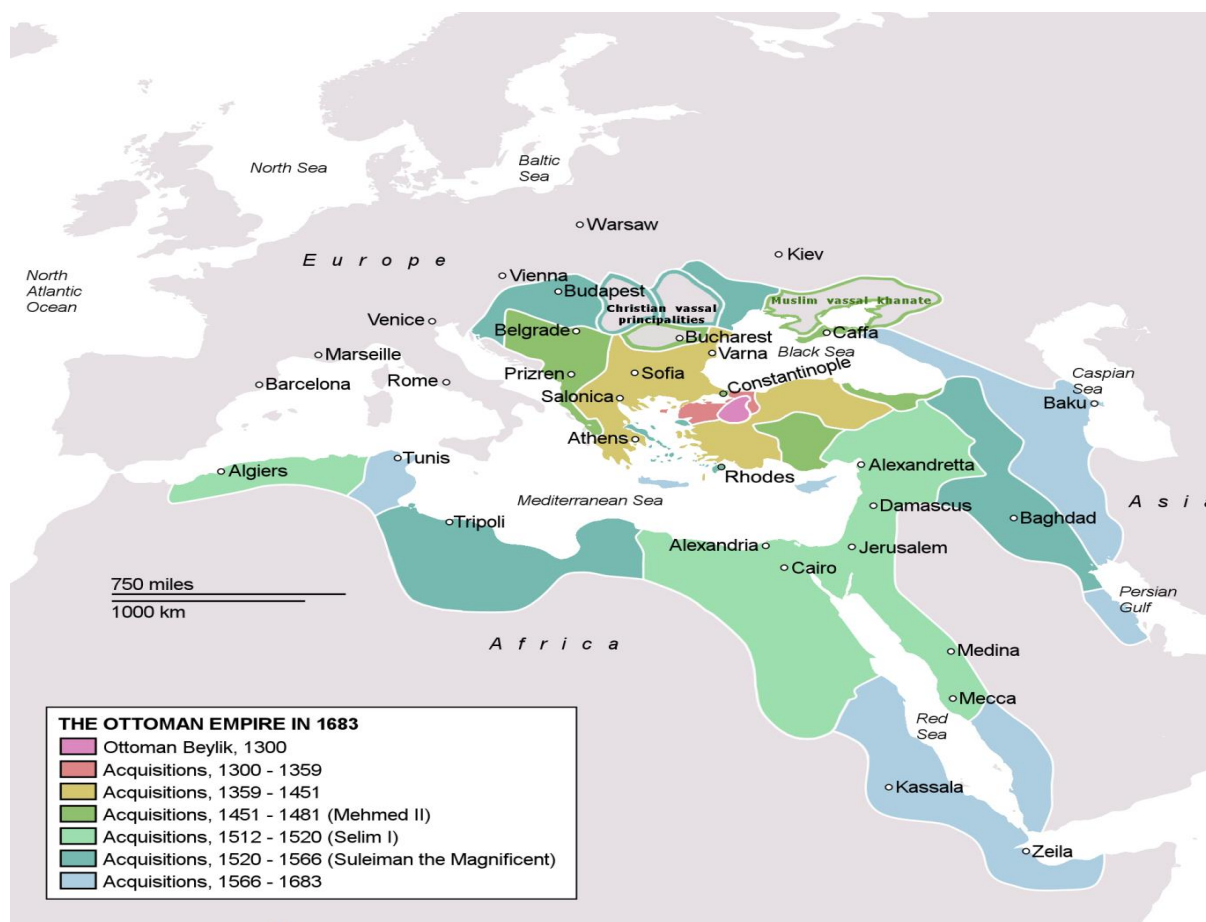
⁷ Matuz, Josef, *Osmansko Carstvo*, str. 69.

⁸ Skupina autora, *Povijest 8, Humanizam i renesansa-doba otkrića*, Europapress, Zagreb, 2008., str. 363.

⁹ Matuz, Josef, *Osmansko Carstvo*, str. 70.

¹⁰ Skupina autora, *Povijest 8, Humanizam i renesansa-doba otkrića*, str. 363.

koji se prostirao na tri kontinenta. Ne smije se izostaviti i činjenica da je širenju Carstva, dakako, pogodovalo i to što se Europa nalazila u razdoblju brojnih promjena.

Prilog 1. Osmansko Carstvo 1300. - 1683.

2. 2. Osvajanja Sulejmanovih prethodnika u jugoistočnoj Europi

Smjer osvajanja na Balkanu popraćen je pravcem povijesne Viae Egnatae. Naime, postojala su tri pravca kojima su se kretali. Godine 1385. došli su do albanske obale, preko Sera, Monastira i Ohrida. Drugi pravac napredovanja bio je usmjeren prema Tesaliji, a grad Solun i njegova luka pali su pod osmansku vlast 1387. godine. Treći pravac išao je cestom od Carigrada prema Beogradu te je tako dolina Marice 1365. također dospjela pod osmanski nadzor. Osmanlije su 1385. došle u dolinu Morave preko Sofije i Niša te su uspostavili vazalni odnos sa Srbijom.¹¹

Osmanski prodor podudara se s razdobljem političke rascjepkanosti. No, u to vrijeme mnogi neovisni kraljevi, despoti i knezovi malih balkanskih kneževina, ne ustručavaju se tražiti pomoć izvana za rješavanje svojih unutrašnjih sukoba. Osmanlije su posjedovale jaku vojnu snagu i središnju vlast, dok balkanske države nisu tada niti u jednom takvom aspektu pokazale čvrstinu.¹²

Sultan Bajezid je nakon pobjede kod Nikopolja 1396. pripremio Europu za nove turske nasrtaje na Balkanu te samim time otvorio vrata svojoj vojsci za nesmetane prodore u Vlaškoj, Srbiji i Bosni, a naposljetku i u Hrvatskoj i Ugarskoj.¹³

Nakon Bajazida, na Osmanski tron dolazi Mehmed I. (1413. - 1421.) te nastavlja daljnje prodiranje prema Europi. 1415. akindžijski odredi poharali su posjede Nikole Frankopana i prodrili u Sloveniju do Celja, a nedugo zatim, 1419. prelaze Savu te su u Slavoniji opustošili većinu naselja.¹⁴

Dolaskom Mehmeda II. Osvajača na vlast (1451. - 1481.) i osvajanje Carigrada 1453. označilo je početak slavanog razdoblja za Osmansko Carstvo. Carstvo se uspjelo proširiti u Europi sve do Beča, a u arapskom svijetu do Perzijskog zaljeva i velikim dijelom na područje sjeverne Afrike.¹⁵

Nedugo nakon dolaska na vlast, Mehmed II. započeo je okupaciju Beograda. U proljeće 1459., stigao je s vojskom do Smedereva, koje mu se 20. lipnja predalo bez borbe. Padom Smedereva prestala je postojati srpska Despotovina i pretvara se u pograničnu oblast Osmanskog Carstva. Uključivanjem srpske Despotovine u sastav osmanske države povećala se opasnost od

¹¹Inalcik, Halil, *Osmansko Carstvo, Klasično doba 1300. - 1600.*, Srednja Europa, Zagreb, 2002., str. 12.

¹²Inalcik, Halil, *Osmansko Carstvo, Klasično doba 1300. - 1600.*, str. 13.

¹³Mažuran, Ive, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, Golden marketing, Zagreb, 1998., str. 23.

¹⁴Mažuran, Ive, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, str. 27

¹⁵Skupina autora, *Povijest 8 - Humanizam i renesansa, doba otkrića*, Europasess, Zagreb, 2008., str. 366.

turskih napada na Bosnu, Hrvatsku i Ugarsku. Iako je brojno srpsko sanovništvo nastradalo u bitci za Beograd, velik dio njih su Turci uvrstili u pomoćne vojne redove te ih tako koristili u daljnjim borbama protiv Ugarske, osobito Hrvatske.¹⁶

Nakon pada Srbije, Osmanlije kreću u osvajanje Bosne. Bosanski vladar tada je bio Stjepan Tomašević (1461. - 1463.) bio je edovoljno snažan vladar bez jake vojske koja bi ga obranila od velike turske sile, a koji se pouzdavao u pomoć pape i kralja Matije Korvina. No, u to vrijeme kralj Matija bio je preokupiran pregovorima s njemačkim kraljem Fridrikom III. Takvo stanje iskorištava sultan Mehmed II. te provaljuje u svibnju 1463. s velikom vojskom u Bosnu koju je u kratkom roku i pokorio. Kralj Stjepan Tomašević bježi iz svoje prijestolnice Bobovac u Jajce. Jajce se nedugo zatim predalo bez borbe, a nakon toga i Ključ s kraljem, koga je sultan dao pogubiti. Time je nestalo i bosansko kraljevstvo; jedino se Hercegovina sa svojim nezavisnim vladarom Stjepanom Vučićem opirala još neko vrijeme, no i ona će 1482. pasti pod tursku vlast.¹⁷

Nakon Skender-begove smrti (1468.g.) osvojena je Albanija, čime je zaokruženo Mehmedovo carstvo južno od Albanije.¹⁸

2.3. Uvjeti koji su pogodovali stvaranju Sulejmanovog Carstva

Sulejman I. dolazi na vlast 1520. godine. Smatrali su ga, i to opravdano, najvažnijim osmanskim sultanom. Tu ulogu preuzima s 26 godina. Već je kao princ bio primjereno pripremljen za dužnost sultana. Prije samog dolaska na tron, postao je namjesnik sandžaka, a u vrijeme

¹⁶Mažuran, Ive, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, str. 35.

¹⁷Šišić, Ferdo, *Pregled povijesti hrvatskog naroda*, Matica Hrvatska, Zagreb, 1962., str. 232. - 233.

¹⁸Skupina autora, *Povijest Hrvata - Od kraja 15. stoljeća do Prvog svjetskog rata, Knjiga druga*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str.193.

vladavne svog djeda Bajazida II., dobio je Sandžak Kaffa. Kada je prijestolje zadobio Selim, Sulejman je primio namjesništvo Magnetije (danas Manisa) koje je zadržao sve do očeve smrti.¹⁹

Na vlast je došao u mnogo povoljnijim okolnostima u odnosu na osmanske vladare koji su mu prethodili ili koji će ga naslijediti. Razlog je taj što je njegov otac Selim I. uklonio sve vladare iz osmanske dinastije. Upravo zbog toga nije se našao u situaciji da je morao nagraditi nekoga zbog pomoći pri dolasku na prijestolje, a isto tako nije se morao ni suočiti s unutarnjim sukobima. Osvajanje njegovih prethodnika ostavila su mu snažnu stratešku poziciju na Istoku, ali i na Zapadu.

20

Ekspanzija se uvelike nastavila i za vrijeme njegove vladavine. Osmanskom je prodoru prije svega pogodovalo to što su vodeće europske zemlje, novonastala habsburška svjetska sila i Francuska, bile međusobno posvađane te nisu mogle oblikovati jedinstvenu frontu protiv osmanskog osvajača. Također, uspjehu osmanske ekspanzije pridonijela je i protestanska reformacija u Europi zbog koje su vodeće svjetske sile svoje trupe usmjerivali u borbi protiv unutarnjih nemira. Samim time, teško je bilo dati maksimalnu pomoć u obrani Europskih granica.²¹

Osim osvajačkih pohoda Mehmeda II., druga olakotna okolnost Sulejmanovog prodiranja u Europu bila je ta što je ekspanzivno-politička računica Selima I., otac Sultana Sulejmana koji je vladao u razdoblju 1513. - 1520., u pogledu Azije, bila podmirena. Iz tog razloga su znatni izvori bogatstva novoosvojenih zemalja, Sirije i Egipta, omogućili novi osmanski ratni pohod u jugoistočnoj Europi.²²

Posljednja okolnost, koja je pogodovala osmanlijskim prodorima, je ta što na suprotnoj strani više nije stajala srednjovjekovna ugarska velesila. Nakon smrti kralja Matije, propada jaka centralna vlast te se zbog nasljednih, slabih vladara moć baruna povećava. Uz sve to, 1514. godine pobunili su se teško ugnjetavani mađarski seljaci pod vodstvom sitnog plemića Gyorgyja Dosze. Nakon poraza njihova ustanka, gdje su ostali razoružani i stavljeni u potpunu zavisnost, nemaju potrebu niti braniti zemlju svojih ugnjetača.²³

¹⁹Matuz, Josef, *Osmansko Carstvo*, str.76.

²⁰Skupina autora, *Povijest 9 - Počeci Novog doba (16. stoljeće)*, Europrasess, Zagreb, str. 459.

²¹Matuz, Josef, *Osmansko Carstvo*, str. 76.

²²Matuz, Josef, *Osmansko Carstvo*, str. 76

²³Matuz, Josef, *Osmansko Carstvo*, str. 77.

3. Ugarsko-Hrvatsko kraljevstvo i unutarnje stanje u državi

3.1. Matija Korvin na vlasti i turski prodori

Glavno je obilježje hrvatske povijesti u drugoj polovici 15. stoljeća rastuća osmanlijska opasnost te pluralizam vlasti na hrvatskom povijesnom području. Naime, hrvatske su zemlje pod ugarsko-hrvatskim kraljevima bile podijeljene na Kraljevstvo Dalmacije i Hrvatske i regnum Slavoniju, dok je Venecija posjedovala najveći dio obale i otoka od Istre do Korčule, a na samom jugu Dubrovačka Republika imala je svoju samostalnost. Središnji dijelovi Istre bili su u rukama

Habsburgovaca, kao i grad Rijeka, a istočni dio savsko-dravskog međurječja bio je izravno podređen ugarskoj kruni. Hrvatski i slavonski banovi morali su, među ostalim, posvećivati sve veću pozornost obrani od Osmanlija.²⁴

Nakon smrti Ladislava V. u studenom 1457., ponovno je otvoreno pitanje ugarsko-hrvatskoga prijestolja. Kandidat je bio njemački car Fridrik III., ali je ugarsko plemstvo bilo više naklonjeno domaćem, nego stranom vladaru.²⁵

Budući da su u to doba Hunjadi bili najsnažnija barunska obitelj u Ugarskoj te su bili u savezu s nižim plemstvom, prisiljavaju druge velikaše da izaberu Matiju, jedinoga preživjeloga sina pokojnog regenta Ivana Hunjadija, za ugarskog kralja.²⁶

S obzirom na veliku moć obitelji Hunjadi, iz straha, kralj Ladislav V. (1446. - 1457.) izdaje nalog za pogubljenjem Matijinoga starijega brata Ladislava zbog sudjelovanja u ubojstvu Ulrika II. Celjskog. Mladi Matija je kao brat urotnika završio u zatvoru u Pragu, no 23. studenoga 1457. u Pragu je iznenada umro i mladi sedamnaestogodišnji kralj Ladislav V. Matiju je već idućega dana, 24. studenoga 1457., pustio iz zatvora češki upravitelj, a zatim i gubernator Juraj Podjebradski (1458. – 1471).²⁷

Ubrzo na Saboru u budimskoj tvrđavi 24. siječnja 1458. godine, prelati i baruni izabiru Matiju Korvina za novog kralja Ugarske i Hrvatske. Izbor je vjerojatno pao jer su smatrali da će njegova mladost i neiskustvo ići njima u korist. Za regenta je postavljen Matijin ujak Mihael Szilágyi.²⁸

Nakon propasti Bosanskog kraljevstva, organizira se rat protiv Osmanlija u kojem se uključio i Matija Korvin. On najprije sklapa ugovor o nasljedstvu 24. srpnja 1463. s Fridrikom III. Prema

²⁴Budak, Neven, *Hrvatska i Slavonija u ranom novom vijeku Sv.1.*, Leykam International, Zagreb, 2007., str. 9.

²⁵Skupina autora, *Povijest Hrvata - Srednji vijek*, Knjiga 1, Školska knjiga, Zagreb, 2003, str. 350.

²⁶Skupina autora, *Povijest Hrvata- Srednji vijek*, Knjiga 1, str. 349.

²⁷Tomorad, Mladen, „*Europska politika Matijaša Korvina: Matiješava vanjska politika prvih godina vladavine*“, Kroatologija, god. 2., br.1, Zagreb, 2011., str. 7.

²⁸Tomorad, Mladen, „*Europska politika Matijaša Korvina: Matiješava vanjska politika prvih godina vladavine*“, str.7.

tom ugovoru Habsburgovci trebaju doći na ugarsko-hrvatsko prijestolje ako Matija ne bude imao muških potomaka čime je osigurao privremeni mir u susjedstvu, a zatim je 12. rujna 1463. sklopio savez s Mletačkom Republikom u kojem će Venecija voditi pomorski rat protiv Osmanlija. Korvin preuzima obvezu kopnenog rata. Time je stvoren politički savez za rat protiv Osmanlija, u kojem su trebali sudjelovati i europski vladari. Realno su se stvorili dobri uvjeti za rat, no stvarnost će pokazati puno skromnije rezultate.²⁹

Osmanska vojska nastavlja sa svojim pohodima. Netom nakon što su osvojili Bosnu, dolaze u Hrvatsku te pustoše cijelu Krbavu i Liku kao i posjede kneza Frankopana gotovo do Senja. Nezadovoljan trenutnim događanjima i nakon što je shvatio da su savezi koje je sklopio i pomoć koju je tražio od pape samo gubljenje vremena, ubrzava sam vojne pripreme. Trebalo je što prije odlučno reagirati kako ne bi ugrozili Slavoniju i južnu Ugarsku. 1463. kralj Matija prelazi s vojskom Dravu kod Virovitice i od tamo se zaputio prema Jajcu.³⁰

Kralj Matija pobjedonosno 1463. i 1464. oduzima Osmanlijama bosanske oblasti te od njih stvara dvije banovine, Jajačku (Bosansku) i Srebreničku tako da je veći dio Hrvatskog Kraljevstva bio na istoku i jugu opasan zasebnim banovinama. Jajačka ili Bosanska banovina obuhvaćala je područje rijeke Vrbas. Srebrenička nekadašnju bosansku oblast Usoru, a Šabačka bivšu banovinu Mačvu. Do Šabačke se prostirala Beogradska banovina, a na istoku Severinska banovina. Tim banovinama je kralj Matija planirao obraniti južne granice svoje države.³¹

U sedamdesetim godinama 15. stoljeća Osmanlije su svake godine prodirali u Hrvatsku i pustošili seoska područja. Osmanske konjaničke čete prodirale su u svim smjerovima, prema Slavoniji, Hrvatskoj, mletačkoj Dalmaciji i gotovo redovito, dalje prema području Carstva, u Kranjsku, Štajersku i Korušku, katkad i do Istre. U svibnju 1471. provalili su u zaleđa dalmatinskih gradova Splita do Zadra, a u lipnju su prodrli preko Slavonije do Kranjske i Štajerske; malo poslije pustoše i Slavoniju.³²

²⁹Skupina autora, *Povijest Hrvata - Srednji vijek, Knjiga 1.*, str. 351.

³⁰Mažuran, Ive, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, str. 36.-37.

³¹Klaić, Vjekoslav, *Povijest Hrvata, Knjiga peta*, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1980., str. 11.

³²Skupina autora, *Povijest Hrvata - Srednji vijek*, Knjiga 1., str. 356.

Matija potpisuje mir sa sultanom Bajezidom II. Tim mirom okončano je prvo razdoblje osmanskih provala u Hrvatskoj te je trajalo 1468. - 1483.³³

3.2. Unutarnje stanje u državi za vrijeme Matijaševe vladavine

U borbi s Carstvom, Matija nije mogao pokazati potpunu djelotvornost zbog više razloga. Osim što je samo Kraljevstvo bilo preslabo za obranu od osmanskih napada, može se reći da je i

³³Isto, str. 356.

velikim dijelom doprinosila i činjenica što su Zapad i europski vladari bili ravnodušni i neznatni u pomoći balkanskim državama.³⁴

Naposljetku, borba protiv Osmanskog Carstva bila je otežana i zbog unutarnjih sukoba u samoj državi. U Ugarskoj su u ranom 15. stoljeću bila u porastu nadmetanja između višeg i nižeg plemstva. Niže je plemstvo tražilo da i ono sudjeluje u vođenju državnih poslova, dajući tako poticaj uspostavljanju feudalnog Sabora.³⁵

Niže je plemstvo 1440. uspjelo izboriti pravo da se očituje u svim budućim saborskim zakonima. Razne barunske skupine međusobno su se sporile, a nesloga, koja je otuda proistjecala, dodatno je slabila državno jedinstvo. U to se doba obično događalo da se jedna barunska skupina svrstava na kraljevu stranu, a druga na stranu nižeg plemstva.³⁶

Ugarski staleži, prilikom izbora Matije za kralja, primoravaju gubernatora da objavi dekret od petnaest članaka kojim bi plemstvo i velikaši ograničili buduću vlast kralja. Na primjer, kralj nije smio nametati porez plemstvu, a banderije velikaša smio je pozvati u slučaju velike opasnosti. Namjere kralja Matije bile su drugačije. Njegov cilj je stvaranje izrazito centralističke države te zbog takvog držanja velikaši iskazuju otpor, a u znaku protesta nude hrvatsku krunu njemačkom kralju Fridriku III.³⁷

Kako bi ojačao vlastitu poziciju spram visokog plemstva, učestalo je mijenjao činovnike iz aristokratskoga podrijetla i davao ih strancima ili ljudima iz srednjeg i nižeg plemstva. Njih je sada bilo oko dvije trećine koji su se pozicionirali na važnim državnim službama upravo kako bi činili mrežu pouzdanih kraljevih ljudi.³⁸

³⁴Skupina autora, *Povijest Hrvata - Srednji vijek, Knjiga I.*, str. 352.

³⁵Hanak, Peter, *Povijest Mađarske*, Barbat, Zagreb, 1995., str. 49

³⁶Hanak, Peter, *Povijest Mađarske*, str. 49.

³⁷Skupina autora, *Povijest Hrvata - Srednji vijek, Knjiga I.*, str. 350.

³⁸Grgin, Borislav, *Počeci rasapa- Kralj Matijaš Korvin i srednjovjekovna Hrvatska*, Zavod za hrvatsku povijest, Zagreb, 2002., str. 36.

Tijekom svoje vladavine neprestano će dolaziti u sukob s velikašima, no izravno im se nikad neće suprostaviti jer će mu vojna služba uvijek biti potrebna posebno jer se država nalazila u neprestanim sukobima s Osmanlijama. Kako se nije usudio otvoreno ograničiti moć kraljevskoga vijeća, osnivao je nove službe u kojima bi zapošljavao svoje ljude, no funkcije tih novih službi bile bi jednake onim starima. Brojne velikaške obitelji za vrijeme njegove vladavine smanjene su, no nikada u potpunosti nisu nestale. Na kraju se ispostavilo da i novo plemstvo nije dovoljno lojalno kralju jer je upravo davajući velike posjede novim ljudima slabio vlastitu moć.³⁹

S obzirom da su vladari 15. stoljeća egzempcijama oslobađali pojedince i zajednice od plaćanja poreza, kralj Matija uvest će brojne reforme upravo kako bi povećao kraljevske prihode. Reforme će postati glavno obilježje njegova vladanja. Među bitnim promjenama je ona iz 1467. gdje uvodi reformu poreznog sustava.⁴⁰

S tom novom poreznom reformom promijenjeni su i nazivi poreza pa se tako marturina sada zove komornim porezom, a tridesetina krunskom carinom. Promijenom naziva ništa se nije bitno promijenilo u načinu oporezivanja, ali se porezi s novim imenima više nisu odnosili samo na pojedince, već na sve, stoga je u kraljevsku blagajnu stizala veća količina prihoda.⁴¹

Poreznom reformom Matijini su se prihodi povećali, ali ih je kralj pretežito koristio za pokretanje ratova u Češkoj i Austriji.

Kako bi od velikaša preuzeo vlast nad sudstvom i ujedno smanjio njihovu vlast, Matija osniva osobni kraljevski sud.⁴² Dužnosti koje su nekoć obavljali velikaši, sada postupno preuzima niže plemstvo i gradovi te time poprimaju značajniju ulogu u odlučivanju. Naime, ne smije se zanemariti važnost trećega staleža upravo iz gospodarske važnosti. Učvršćivanjem na određenim pozicijama, niže plemstvo poprima sve veći politički utjecaj.⁴³

³⁹Grgin, Borislav, *Počeci rasapa- Kralj Matijaš Korvin i srednjovjekovna Hrvatska*, str. 36.-37.

⁴⁰Skupina autora, *Povijest Hrvata- Srednji vijek, Knjiga 1*, str. 353.

⁴¹Isto, str. 353.

⁴²Grgin, Borislav, *Počeci rasapa - Kralj Matijaš Korvin i srednjovjekovna Hrvatska*, str. 38.

⁴³Isto, str. 38.

3.3. Odnos hrvatskog plemstva s Matijom

Kao što je rečeno, za vrijeme vladavine Matije Korvina glavno obilježje toga doba, osim prodora Osmanlija, definitivno su i neprestani sukobi s velikašima. Kao i u cijelom kraljevstvu, tako su i u Hrvatskoj došli pod udar njegovih centralističkih mjera. U Hrvatskoj su ograničavajuće mjere najviše osjetili obitelj Frankopan i Kurjaković. Iako su bili u neprestanom sukobu, ne može

se zanemariti činjenica da je stvarna moć bila u rukama velikaša, u gospodarskome i političkome smislu.⁴⁴

Obitelj Frankopan posjedovala je hrvatske župe poput Modruše, Vinodola, Gacke, dok im je matična zemlja bila Krk. Njihova se vladavina rasprostirala od Gvozda (Kapele) do primorja nasuprot otoku Krku.⁴⁵ Do međusobnog sukoba kralja Matije s velikaškom obitelji Frankopan dolazi isključivo zbog kraljeve centralističke politike i želje za njihovim posjedima.⁴⁶

Prostor frankopanske vladavine bio je vrlo vrijedan iz više aspekata; što iz gospodarskog, geopolitičkog tako i vojnostrateškog gledišta. Upravo iz toga razloga, Matija se neprestano miješao u njihove poslove ne bi li ostvario svoje vlastite cijeve. Način njegova uplitanja često je bio dvojak. S jedne strane bi im ograničavao moć, a s druge strane među njima tražio bi potencijalne političke saveznike. Primaran je cilj Matije upravo stvoriti potpunu kontrolu nad njihovim teritorijem kojim su ujedno prolazili važni trgovački putevi, poput Zagreb - Senj, a i prostor je spajao kopneni dio Hrvatske s Jadranskim morem. Smatra se da je Matija želio osvajanjem tog područja ostvariti svoje ambicije prema Jadranskom moru.⁴⁷

Počeci kraljevih uplitanja u frankopanske poslove započinju nakon smrti kneza Žigmunda Frankopana. Kralj je smatrao i zahtijevao da se Gacka, koja je pripadala pokojnom Žigmundu, zajedno s Otočcem pripoji kraljevskoj kruni. Razlog uplitanja je taj što pokojni knez nije za sobom ostavio niti jednog muškog potomka pa su se oko njegovog nasljedstva, osim Matije, nadmetali i ostali Frankopani.⁴⁸

Unutar same obitelji Frankopan dolazi do razdora. Višestruki su razlozi, no jedan je svakako kraljevo uplitanje u njihove poslove i želja za posjedom pokojnoga kneza. Tim razdorom došlo je do situacije da je dio obitelji Frankopan stao uz kralja, dok su mu se ostali suprotstavljali.⁴⁹

Osmanlije i dalje prodiru na prostor Hrvatske te njihova osvajanja samo učvršćuju međusobnu mržnju između kralja i obitelji jer kralj, koji je vodio ratove u Češkoj i Austriji,

⁴⁴Grgin, Borislav, *Počeci rasapa - Kralj Matijaš Korvin i srednjovjekovna Hrvatska*, str. 77.

⁴⁵Klaić, Vjekoslav, *Posljednji Zrinski i Frankopani*, Naklada Stih, Zagreb, 2008., str. 2.

⁴⁶Klaić, Vjekoslav, *Krčki knezovi i Frankopani*, Izdanje Matice Hrvatske, Zagreb, 1901., str. 254.

⁴⁷Borislav, Grgin, *Počeci rasapa - Kralj Matijaš Korvin i srednjovjekovna Hrvatska*, str. 78

⁴⁸Klaić, Vjekoslav, *Krčki knezovi i Frankopani*, str. 254.

⁴⁹Klaić, Vjekoslav, *Krčki knezovi i Frankopani*, str. 254.

zanemaruje južne granice te tako omogućava Osmanlijama da okupiraju sve veće dijelove njegova Carstva.

Najviše je ispaštalo središte državnog prostora, Pokuplje, Lika, Gorski Kotar i Hrvatsko primorje koje je bilo meta, ne samo Osmanlijama, već i Mlecima i Habsburgovcima.⁵⁰

Kako se hrvatsko plemstvo nije moglo pouzdati u kraljevu pomoć, ono traži oslonac u Veneciji i kod Habsburgovaca. Takvim potezom plemstva, Matija odlučuje spriječiti Veneciju da se u potpunosti pozicionira na hrvatskom tlu, iako mu je glavna preokupacija trebala biti učvršćivanje obrane na granicama države.⁵¹

Dok je kralj bio zaokupljen ratovanjem u Češkoj, 1469. Frankopani se obraćaju za pomoć Veneciji i Fridriku III. No, čim je kralj saznao za pregovore, poslao je u Hrvatsku kraljevsku vojsku kako bi tobože pomogao Frankopanima, no zapravo mu je cilj bio ne dopustiti Veneciji nikakvu prevlast. Ubrzo kralj preotima Frankopanima Senj te tako on postade kraljevskim gradom.⁵²

Ivan Frankopan 1480. prepušta Krk Veneciji iz razloga jer se bojavao da će i taj otok izgubiti. Time Hrvatska ostaje bez posljednjega otoka, a odnosi se s kraljem zaoštavaju do krajnjih granica, baš u vrijeme kada su zajedničke snage bile najpotrebnije u obrani Kraljevstva.⁵³

Osim obitelji Frankopan, isticala se i obitelj Kurjaković koja je također dolazila neprestano u sukobe s Osmanlijama. S obzirom da su Kurjakovići imali svoje posjede blizu mletačkih posjeda te su bili u sukobu s Frankopanima, Mleci inzistiraju na pomirenju tih dviju obitelji kako bi se zajedno urotile protiv osmanske opasnosti, ali zbog sebičnih razloga, kako bi držali Osmanlije što dalje od svojih granica.⁵⁴

Slavonsko se plemstvo također osjećalo napuštenim. Neprestana osmanska razaranja i pljačke potakle su ih da traže pomoć od kralja Matije koji se tada nalazio u Austriji. No, dok je kralj bio zauzet poslovima na zapadu Carstva, takvo stanje iskorištavaju Osmanlije te 1477.

⁵⁰Grgin, Borislav, *Počeci rasapa - Kralj Matijaš Korvin i srednjovjekovna Hrvatska*, str. 78.

⁵¹Budak, Neven, *Hrvatska i Slavonija u ranom novom vijeku*, str. 15.

⁵²Šišić, Ferdo, *Povijest Hrvata - Pregled povijesti hrvatskog naroda*, str. 238.

⁵³Budak, Neven, *Hrvatska i Slavonija u ranom novom vijeku*, str. 15.

⁵⁴Grgin, Borislav, *Počeci rasapa - Kralj Matijaš Korvin i srednjovjekovna Hrvatska*, str. 94.

poharaju Hrvatsku. Kralj Matija 18. studenoga odgovara slavonskom plemstvu da je bio zauzet državnim poslovima te da nije uspio poslati vojsku u Slavoniju, no odlučuje da će sazvati opći Sabor plemstva i svih posjednika, a glavna tema bila bi broj ljudi s kojima može raspolagati u obrani. Svi su dužni sudjelovati u ratu, a ukoliko ne budu sudjelovali, slijedi kazna.⁵⁵

Takav odgovor kralja zapravo je potvrdio već postojeće stanje. Slavonsko plemstvo branilo se samostalno protiv turskih napada, a i branit će se i u budućnosti. Takvo stanje dovelo je plemstvo da se u pojedinim slučajevima, kako bi zaštili svoje posjede, priklanjalo Veneciji ili bi se čak potajno dogovarali i s Osmanlijama.⁵⁶

Nezanemariva je uloga hrvatskog plemstva. Obrana vlastitih posjeda, ali i društvenoga položaja obrana je samoga kraljevstva. Dugi niz stoljeća plemstvo je svim snagama odbijalo napadače. Glavna osnovica obrane hrvatskih zemalja bila su gospodarska podloga i društveni položaj plemstva.⁵⁷

3.4. Velika buna protiv kralja

U Ugarskom Kraljevstvu 1471. skovana je urota protiv Matije na čelu s Ivanom Vitezom od Sredne, Ivanom Česmičkim i drugim velikašima.⁵⁸ Povod pobune protiv kralja bila je njegova neprestana borba u srednjoj Europi, posebno rat s češkim kraljem Jurjem Podjebradskim, a razlozi su bili složeniji. Matija je nastojao apsolutistički upravljati Ugarsko-Hrvatskim Kraljevstvom, ne osvrćući se na Ugarski Sabor i gledišta plemstva i vlastele. Iako je pokušao stvoriti uporišta

⁵⁵Mažuran, Ive, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, str. 43.

⁵⁶Isto, str. 43.

⁵⁷Grgin, Borislav, *Počeci rasapa - Kralj Matijaš Korvin i Srednjovjekovna Hrvatska*, str. 80.

⁵⁸Skupina autora, *Povijest Hrvata - Srednji vijek, Knjiga 1*. Str.353.

apsolutističkim težnjama, tako što je podupirao kraljevske gradove poput zagrebačkog Gradeca, takva nastojanja nisu bitno utjecala na upravno i staleško ustrojstvo države.⁵⁹

Ratovi i besplodna politika u srednjoj Europi nisu jedini razlozi bune protiv kralja. Njegova unutarnja politika Kraljevstva stvorila mu je brojne neprijatelje. Usmjeravajući svoju moć na smanjenje velikaškoga utjecaja i ograničavanju njihovih prava, svakodnevno je sve više djelovao mimo sustava.⁶⁰

Osim što je nametao poreze i nemilo ih utjerivao, čak i kada to sabori ne bi dopustili, plemiće bi osuđivao ili čak prognao iz zemlje dok bi njihovu zemlju oduzeo. Biskupske časti davao je tuđincima, a čast župana dijelio je neplemićima. Njegovi poreznici i carinici često su činili nasilja, a sudske osude znao je svojevrijedno ukinuti. Naposljetku, često je izdavao nezakonite naredbe, darovnice i isprave.⁶¹

Matija je vješto i bezobzirno skršio pobunu vlastele. Dijeljenjem časti pridobio je dio pobunjenika; s Ivanom Vitezom se prividno pomirio, ali ga je ipak nešto kasnije bacio u tamnicu. Ivan Česmički pobjegao je u Slavoniju te kasnije umire u Medvedgradu.⁶²

Iako je htio postići apsolutističku vladavinu, nikako nije mogao u potpunosti podvrgnuti aristokraciju svojoj moći. Nakon gašenja bune, 1472. pristaje na ključne zahtjeve vlastele i plemstva te odlučuje na Saboru kako neće nametati nikakve izvanredne poreze bez suglasnosti sabora.

Tijekom svoje vladavine pokušao je na brojne načine smanjiti moć velikaša, no rezultati bili su djelomični. Uvođenjem porezne reforme napravio je pomak, dok je naposljetku pred kraj svoje vladavine čak i napustio isti porezni sustav. Dolaskom novih vladara, kraljevska moć ponovo opada, feudalna elita se uspijeva nadići, a porastom njihove moći vraćeni su stari pretkorivnski porezi u kojem je plemstvo bilo izuzeto.⁶³

⁵⁹Skupina autora, *Povijest Hrvata - Srednji vijek, Knjiga 1.*, str. 354.

⁶⁰Klaić, Vjekoslav, *Povijest Hrvata, Knjiga četvrta*, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1980., str.107.

⁶¹Klaić, Vjekoslav, *Povijest Hrvata, Knjiga 4*, str. 107.

⁶²Skupina autora, *Povijest Hrvata - Srednji vijek. Knjiga 1*, str. 354.

⁶³Skupina autora, *Povijest Hrvata - Srednji vijek, knjiga 1.*, str. 357.

Budućnost je mogla donijeti dvije ključne pojave, a to je porast moći Osmanskog Carstva, koje je već do tad pokazalo svoje velike razmjere, te s druge strane slabljenje djelotvornosti kralja i središnje državne vlasti.⁶⁴

3.5. Izbor Vladislava II. Jagelovića

Matijin nasljednik mogao je biti nezakoniti sin Ivan. No, velikaši mu nisu davali potporu smatrajući da će nastaviti očevu politiku slamanja velikaške moći. Njihova želja bila je postaviti

⁶⁴Isto, str. 357.

na vlast slaboga nasljednika s kojim se neće morati sukobljavati i gdje će moći provoditi svoju volju.⁶⁵

Za prijestolje su se borili tri pretendenta: češki kralj Vladislav Jagelović, njegov mlađi brat poljski kraljević Ivan Albert i njemački kralj Maksimilijan Habsburgovac koji se pozivao na ugovor kralja Matije i Fridrika III. iz 1463. godine. Ivan Korvin imao je poprilično slabu potporu. Uz njega su stali jedino slavonski velikaši.⁶⁶

Iako se Ivan Korvin pouzdavao u obećanja dana njegovom ocu od strane prelata i magnata, činjenica je da su oni zapravo htjeli vladara koji će voditi politiku jednaku kao prije vladavine njegova oca. S obzirom na to, davali su podršku češkom vladaru Vladislavu II. Jageloviću. Kako bi pristupio na ugarsko-hrvatsko prijestolje, Vladislav je pokušavao na sve načine pridobiti velikaše. Tako je na njegovu stranu stao i Stjepan Zapolja koji se tajnim ugovorom obvezao iskupljenju šipuskih gradova. Ubrzo Vladislav dobiva podršku i od drugih velikaša.⁶⁷

S takvom podrškom, Vladislav II. Jagelović postaje ugarsko-hrvatskim kraljem, dok Ivan Korvin dobiva titulu nasljednog slavonskog hercega, a zatim i titulu hrvatsko-dalmatinskog bana te mu je obećana i titula bosanskog kralja, no do uloge kralja nije ni došlo. Prihvatanjem kraljevskoga prijestolja, Vladislav II. zapravo je prihvatio ovisnost o velikašima, čija je moć ponovno porasla.⁶⁸

Na samom početku vladavine kralj se morao sukobiti s dvojicom suparnika, bratom Ivanom Albertom i kraljem Maksimilijanom. Kralj Maksimilijan istjerao je ugarsku posadu iz Austrije te je provalio sve do Stolnog Biograda i Budima te se ondje samovoljno proglasio kraljem Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva. No, slava mu nije dugo potrajala jer mu se ispraznila kraljevska riznica te se ubrzo vraća u svoje kraljevstvo, a samim time ugarske posade ponovo vraćaju osvojena područja. Shvativši da ne može preuzeti kraljevsku krunu, sklopio je s Vladislavom mir u Požunu 7. studenog 1491. Tim je mirom Habsburgovcima, po drugi put, zajamčeno ugarsko-hrvatsko prijestolje, ali u slučaju da kralj Vladislav ostane bez muškog potomka.⁶⁹

⁶⁵Budak, Neven, *Hrvatska i Slavonija u ranom novom vijeku*, str. 15.

⁶⁶Šišić, Ferdo, *Povijest Hrvata - Pregled povijesti hrvatskog naroda*, str. 236.

⁶⁷Klaić, Vjekoslav, *Povijest Hrvata, knjiga četvrta*, str. 195.

⁶⁸Šišić, Ferdo, *Povijest Hrvata - Pregled povijesti hrvatskog naroda*, str. 236.

⁶⁹Šišić, Ferdo, *Povijest Hrvata - Pregled povijesti hrvatskog naroda*, str. 236.

3.6. Vladavina Vladislava II. Jagelovića

3.6.1. Daljnja Turska osvajanja

Nemirno stanje u Ugarsko-Hrvatskom Kraljevstvu iskorištava sultan Bajezid. Odmah nakon isteka primirja šalje vojsku na Hrvatsku i to pod vodstvom Hasan-bega Mihaloglua. Početkom 1491. prelaze Unu i preko Hrvatske upadaju u Kranjsku. Nemilosrdno skršavaju sve

pred sobom. No, pri povratku iz Kranjske ih je dočekaao hrvatski ban Ladislav od Egervera te ih poražava kod Vrpila blizu Udbine.⁷⁰

Poraz kod Vrpila primiruje Osmanlije i 1492. i ne provaljuju u Hrvatsku, no već sljedeće godine dogodila se bitka koja je ostavila trajni pečat u povijesti hrvatskoga naroda.

Hrvatski ban je u to vrijeme bio Emerik Derenčin. Godinu nakon pobjedonosne bitke, Osmanlije ponovo napadaju. Čuvši za njihov dolazak, zajedno s Frankopanima ban Derenčin ih dočekuje na Krbavskome polju, na prostoru današnje Udbine. Bitka se održala 9. rujna 1493. i ostala je upamćena kao jedan od najvećih poraza hrvatske vojske od strane Osmanlija i to zaslugom bana koji je krivom procjenom odveo u smrt tisuće hrvatskih vojnika. Ferdo Šišić navodi da je poraz bio početak dugog niza teških borbi Hrvata s Turcima:

“Porazom na Krbavskom polju počinje dugi niz godina za kojih su se Hrvati, braneći svoju državu, nalazili u neprekidnom i očajnom boju s Turcima.”⁷¹

Nedugo zatim sultan Bajezid nudi primirje Vladislavu II. Razlog je primirja zaoštavanje odnosa s Venecijom te sukobi u Srbiji. 1495. sklopljen je mir na tri godine. Turci su se primirjem obvezali da za to vrijeme neće napadati Hrvatsku i Ugarsku te da će pustiti na slobodu zarobljenike iz bitke na Krbavskome polju.⁷²

3.7. Slabost vladavine Vladislava II. Jagelovića

Odmah pri dolasku na vlast, reforme su, koje je donio kralj Matija, odbačene i to one koje su se odnosile na vojsku i poreze. Stanje u kraljevstvu je sad jednako stanju kao za vrijeme Žigmunda i Alberta. Osim toga, kralju je oduzeto pravo da samovoljno krene u ofenzivni rat, a sam kralj

⁷⁰Mažuran, Ive, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, str. 47.

⁷¹Šišić, Ferdo, *Povijest Hrvata- Pregled povijesti hrvatskog naroda*, str. 238.

⁷²Mažuran, Ive, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, str. 52.

obvezao se držanju starih prava koja će vrijediti za kraljevinu Ugarsku, ali i za Dalmaciju, Hrvatsku i Slavoniju. Takvim promjenama se pokazala kraljeva nemoć spram plemstva.⁷³

Slabost njegove vladavine posebno se osjetila u Slavoniji gdje je slavonsko plemstvo izborilo niz povlastica, a jedna od njih je da plaća samo pola poreza od iznosa određenog za Ugarsku. Najvećega kraljevoga dužnosnika, palatina, mogao je birati kralj, ali samo uz odobrenje staleža. U takvom stanju, državi je bio potreban jak vladar s dobro ustrojenom vojskom, no realnost je bila takva da vladar nije posjedovao nikakve elemente sposobnoga vođe. Bez novaca, Matijine stajaće vojske i u potčinjenom položaju, kraljevstvu se dalo naslutiti loše stanje.⁷⁴

Hrvati su zbog neprekidnih osmanskih nasrtaja tražili pomoć na sve strane. Kako bi ojačao svoj položaj, Maksimilijan je često slao pomoć u novcu, oružju i u vojsci. No, jedan dio plemstva se čak dogovarao i s Osmanlijama. Puštali bi ih kroz svoje posjede gdje bi oni dalje napredovali prema određenom cilju, a zauzvrat ih osmanska vojska ne bi pljačkala. Iako su na papiru bili u primirju, sukobi su se na rubnim dijelovima Hrvatske i Slavonije neprestano odvijali. Takvo stanje u državi prouzrokovalo je selidbu naroda s tih područja ili učlanjivanje u vojnu službu.⁷⁵

Tadašnji palatin Stjepan Zapolja pokušava stvoriti jaku interesnu skupinu koja će mu u skoroj budućnosti pomoći dovesti sina Ivana na prijestolje. Stjepan Zapolja se, tražeći pomoć u nižem plemstvu, uspijeva izboriti da svaki plemić ima pravo osobno doći na sabor i sudjelovati u njegovu radu i glasovanju. Time je osigurao bitan položaj svome sinu Ivanu Zapolji koji će ostaviti velik pečat u hrvatsko-ugarskoj povijesti.⁷⁶

Nakon smrti Stjepana Zapolje 1499., na njegovo mjesto dolazi stariji sin Ivan Zapolja. Pod njegovim utjecajem sabor donosi odluku.⁷⁷ U toj odluci mađarsko plemstvo 1505. na Raškom polju odlučuje da, ako kralj Vladislav ostane bez muškog nasljednika, novi kralj ne smije biti stranac. Nakon takve odluke mađarskoga plemstva, Maksimilijan i Vladislav sklapaju svoj tajni

⁷³Šišić, Ferdo, *Povijest Hrvata - Pregled povijesti hrvatskog naroda*, str. 237.

⁷⁴Budak, Neven, *Hrvatska i Slavonija u ranom novom vijeku*, str. 16.

⁷⁵Šišić, Ferdo, *Povijest Hrvata - Pregled povijesti Hrvatskog naroda*, Knjiga druga, str. 237.

⁷⁶Šišić, Ferdo, *Povijest Hrvata - Pregled povijesti Hrvatskog naroda*, Knjiga druga, str. 238.

⁷⁷Šišić, Ferdo, *Povijest Hrvata - Pregled povijesti hrvatskog naroda*, str. 238.

ugovor u Bečkom Novom Mjestu. Maksimilijanov unuk Ferdinand oženit će Anu, kćer kralja Vladislava II., a Ferdinandova sestra Marija udat se za budućeg Vladislavova sina.⁷⁸

Tim ugovorom Habsburgovci stvaraju sve utjecajni položaj u budućem nastojanju za ugarsko-hrvatsku krunu.

4. Dolazak Ludovika II. Posavskog na vlast

Nakon smrti kralja Vladislava, za novog kralja Ugarske, Hrvatske i Češke okrunjen je njegov sin Ludovik koji je tada imao deset godina. Neposredno prije svoje smrti, kralj Vladislav odredio

⁷⁸Skupina autora, *Povijest Hrvata - Od kraja 15. stoljeća do Prvog svjetskog rata*, Knjiga druga, str. 6.-7.

je tko će preuzeti ulogu odgajatelja za Ludovika. Ta uloga pripala je rođaku Jurju, brandeburškom markgrofu te Ivanu Bornemisu, zapovjedniku budimske tvrđave, a nadzor nad njihovim dužnostima vršit će kardinal Toma Bakač. Uz njih su car Maksimilijan i poljski kralj Žigmund određeni kao vrhovni skrbnici.⁷⁹

Odmah nakon dolaska na vlast Ludovik II. oženio se Marijom Habsburškom, a njezin brat Ferdinand oženio je Anu Jagelović. Tim ženidbenim odlukama prekršen je dogovor iz 1505. gdje je mađarsko plemstvo odlučilo da novi kralj mora biti iz “naroda”. Tenzije između barunskih skupina i nižeg plemstva dostigle su svoj vrhunac.⁸⁰

Kraljevstvo se u tom periodu našlo u izrazito lošem stanju. Osim što je kralj bio izrazito mlad te samim time nije bio sposoban vladati, sami saborski zaključci nisu se poštovali kao ni vladini nalozi. Slabljenju je i pridodala neprestana borba između dvorske i narodne stranke. Na čelu dvorske stranke bio je Stjepan Bathory dok je vođa narodne stranke bio Ivan Zapolja. Državnim prihodima koristili su se velikaši, a na samom dvoru vladala je oskudica. Naposljetku je sve to dovelo do izrazite bijede seljaka i građanina koji su bili na rubu egzistencije.⁸¹

4.1. Turci nastavljaju s prodorima

4.1.1. Ban Petar Berislavić

⁷⁹Klaić, Vjekoslav, *Povijest Hrvata*, Knjiga 4, str. 319.

⁸⁰Hanak, Petar, *Povijest Mađarske*, Barbat, Zagreb, 1995., str. 56.

⁸¹Šišić, Ferdo, *Povijest Hrvata - Pregled povijesti Hrvatskog naroda*, str. 240.

Takvo stanje u Kraljevstvu iskorištavaju Osmanlije te ponovo kreću u osvajanja područja na prostoru Hrvatske i Ugarske. U to vrijeme uloga bana pripala je Petru Berislaviću (1513. - 1520.) koji je ujedno bio biskup u Vesprimu. Nastojao je pripremiti obranu Hrvatske, a posebno Jajca koji se ponovo našao u hrvatskim rukama.⁸²

Osmanlije 1513. upadaju na prostor između Une i Kupe te napadaju grad Blinju kod Petrinje. Ban Peter Berislavić je, čuvši za tu vijest, okupio vojsku te se utaborio kod Dubice. Borba između osmanske vojske i Hrvata završila je slavnom pobjedom hrvatske vojske. Takva pobjeda bila je od izrazite važnosti jer je Hrvatima dala dodatne hrabrosti i povećala samopouzdanje.⁸³

Napori Petra Berislavića mogli su se očitovati u stalnim nastojanjima da dobije pomoć i izvan Kraljevstva. 1519. šalje svog poslanika Toma Nigera na papinski i carski dvor. Poslanik papi Leonu X. i Karlu V. opisuje ugroženost Hrvatske. Ban je bio svjestan osmanske nadmoći, no to mu nije narušilo želju za obranom svoje domovine.⁸⁴

Osmanlije napadaju Jajce, prodiru u Dalmaciju i Liku. Hrvatska postaje sve nemoćnijom.⁸⁵ 20. svibnja 1520. dolazi do borbe u planini Plješevici, između Korenice i Bihaća na Uni u kojoj umire sam ban.⁸⁶ Nakon smrti bana Berislavića turski pritisak na Hrvatsko Kraljevstvo postaje sve jačim.

4.2. Dolazak Sultana Sulejmana na vlast i njegovi prodori u Hrvatskoj

⁸²Pavičić, Slavko, *Hrvatska ratna i vojna poviest*, str. 63.

⁸³Mažuran, Ive, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, str. 54. -55.

⁸⁴Skupina autora, *Povijest Hrvata - Srednji vijek, Knjiga prva*, str. 365.

⁸⁵Pavičić, Slavko, *Hrvatska ratna i vojna poviest*, str. 65.

⁸⁶Šišić, Ferdo, *Povijest Hrvata - Pregled povijesti Hrvatskog naroda*, str. 240.

Osmansko prijestolje te godine preuzima Sulejman II. (1520. - 1566.). Odmah nakon preuzimanja sultanske titule osvaja Beograd, a nedugo zatim i otok Rod.⁸⁷ Osvajanje Beograda započelo je 1521. godine. Zauzeće toga grada je od izrazite važnosti jer su njegovim padom otvorena vrata prema Europi. Piri Mehmed paša i sandžak-beg Husrev zauzimaju Zemun te 29. kolovoza 1521. Beograd pada pod osmanske ruke. Nedugo zatim sandžak-beg Bali-beg Jahjapašić zauzima Slankamen, a ubrzo i Srijem s Petrovaradinom i Ilokom na zapadu.⁸⁸

Ovim prodorima nastaje novo razdoblje osmanskih osvajanja Srednje Europe. Sulejman je imao cilj, naime, htio je ispuniti obećanje dato ocu, a to je izgradnja tri veličanstvena hrama. Jedan u Jeruzalemu, zatim u Budimu te naposljetku u samom Rimu.⁸⁹

Nakon Srijema, osmanska vojska opkolila je Jajce koje je branio plemić Petar Keglović. On ih ujedno uspijeva odbiti. Hrvatska je bila opkoljena sa svih strana, Osmanlije su stajale na samom pragu Ugarske, a neredi u državi su i dalje trajali. Daljnjim napredovanjem zaposjedaju tvrđavu Severin koja se nalazila na sjevernoj strani Dunava, Oršovu i Peth. Severin se nalazio na bitnoj strateškoj poziciji te je njegov pad značio samo još bolje osmansko napredovanje prema Europi.⁹⁰

Iste godine kada je pao Beograd za hrvatskim banom imenovan je Ivan Karlović, posljednji potomak obitelji Kurjaković. Osim što je morao braniti Hrvatsku, s obzirom na nekoliko ugovora s Mlečanima između 1509. i 1524., bio je dužan braniti i mletački teritorij. No, ni za jednu obvezu nije bio financijski sposoban niti je posjedovao dovoljno vojne snage. S obzirom da je banu kralj Ludovik II. davao minimalnu pomoć, morao se sve više obraćati Habsburgovcima.⁹¹

Daljnja napredovanja osmanske vojske kretala su se prema Kninu i Skradinu koji bivaju osvojeni 1522., a nedugo zatim i Ostrovica 1523.⁹² Gubitak Knina posebno je uznemirio Hrvatsku. Osim što je bilo središte juga Hrvatske i Kninske biskupije, tu se održavalo saborovanja hrvatskoga plemstva. Knin je kroz cijelu Hrvatsku povijest bio od izrazite važnosti.⁹³

⁸⁷Šišić, Ferdo, *Povijest Hrvata - Pregled povijesti hrvatskoga naroda*, str. 240.

⁸⁸Skupina autora, *Historija naroda Jugoslavije II.*, Školska knjiga, Zagreb, 1959., str. 175.

⁸⁹Pavičić, Slavko, *Hrvatska ratna i vojna povijest*, str. 66.

⁹⁰Isto, str. 66.

⁹¹Skupina autora, *Povijest Hrvata - Srednji vijek*, Knjiga prva, str. 366.

⁹²Isto, str. 366.

⁹³Mažuran, Ive, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, str. 59.

Ban Petar Kružić uspijeva odbiti osmansku vojsku 1524. godine kod utvrde Klis. Pobjeda je ulila lažnu nadu u bolje sutra. Turci i dalje napadaju krajeve oko Velebita i oko Une, čak do Samobora i Jastrebarskog.⁹⁴

Kralj Ferdinand Hrvatsku potpomaže vojskom i novcem, čak više nego sam kralj Ludovik II. Upravo se zbog toga Hrvati više priklanjaju Habsburgovcima, no pravi motiv kralja Ferdinanda jest zadržavanje osmanske vojske na hrvatskim granicama kako ne bi prodrli do Koruške, Štajerske i Kranjske, no isto tako i prikupljanje poklonika u redovima hrvatskih plemića. Osmanlije zatim napadaju Jajce kojega je branio Krsto Frankopan, sin kneza Bernardina. 1525. Krsto Frankopan ih uspijeva poraziti.⁹⁵

4.3. Habsburška pomoć

⁹⁴Pavičić, Slavko, *Hrvatska ratna i vojna poviest*, str. 68.

⁹⁵Šišić, Ferdo, *Povijest Hrvata - Pregled povijesti hrvatskog naroda*, str. 240.

Ni plemstvo ni kralj u 16. stoljeću nisu bili dorasli velikoj osmanskoj sili. Bitni elementi rata, poput novca i vojske te snažne kraljevske volje uvelike su nedostajali.⁹⁶

Jedina pomoć Hrvatskoj u borbi protiv Turaka mogla je doći iz susjednih austrijskih krajeva i njemačkog carstva. Hrvatski knezovi postaju privrženiji nadvojvodi Ferdinandu koji je pokazivao zanimanje za Hrvatsku i njenu obranu.

Ivan Karlović odustaje od svoje banske titule 1524. godine. Razlog njegovoga odustajanja je loša financijska situacija. Njegova utvrda Obrovac također će biti osvojena od strane Osmanlija.⁹⁷

Izbor i postavljanje novog bana izazvalo je opće nezadovoljstvo nižeg i srednjeg plemstva u Hrvatskoj. Smatrajući da su hrvatski velikaši preslabi u obrani, te da ih mogu dovesti u situaciju u kojem bi bili njihovi podanici, inzistiraju imenovanje bana od strane nadvojvode Ferdinanda, a ne od strane samog kralja Ludovika. Pritom naglašavaju da to ne bude nitko od hrvatskih velikaša.⁹⁸

Nakon Karlovićeva odustajanja od banske časti, kralj je imenovao novoga bana, Ivana Tahija. Hrvatsko plemstvo nije željelo pristati na taj izbor.⁹⁹

Hrvati se obraćaju Ferdinandu za pomoć, no Ferdinand odbija izvršiti tu dužnost jer smatra da je to preveliko zadiranje u kraljevske poslove. Bez obzira na ovu situaciju, nastavlja i dalje novčano pomagati hrvatske velikaše poput Frankopana, Ivana Karlovića i Stjepana Blagajskoga.¹⁰⁰

Diplomacija bečkoga dvora pratila je razvoj događaja u Hrvatskoj i Ugarskoj. Ona je smatrala da Kraljevstvo nije sposobno samo se boriti te da će u skorij budućnosti nestati sve prilike za njen osptanak. Upravo takvo stanje iskorištava nadvojvoda Ferdinand koji je nastojao pridobiti hrvatske velikaše slanjem pomoći. Time bi ih vezao za sebe i omogućio si podanike u skorom izboru kralja za Ugarsko-hrvatskom prijestolje.¹⁰¹

⁹⁶Skupina autora, *Povijest Hrvata - Srednji vijek*, Knjiga prva, str. 366.

⁹⁷Budak, Neven, *Hrvatska i Slavonija u ranom novom vijeku*, str.18.

⁹⁸Mažuran, Ive, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, str. 62.

⁹⁹Budak, Neven, *Hrvatska i Slavonija u ranom novom vijeku*, str. 18.

¹⁰⁰Mažuran, Ive, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, str. 63.

¹⁰¹Mažuran, Ive, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, str. 63.

Nikola Zrinski daje 1524. godine Novigrad i Dobru Njivu Ferdinandu ukoliko će on organizirati obranu naselja te ih nakon dvije godine vratiti u njegovu nadležnost. Zauzvrat je Zrinski dobio godišnji prihod za održavanje pedeset konjanika. Ponuđena mu je i zamjena za rudnik srebra i utvrdu u Gvozdenskom. Zrinski je trebao dobiti Pazinsku grofoviju i Kastav, ali je taj dio sporazuma spriječio Ludovik II. koji se i sam želio okorist rudarskim bogatstvima u Gvozdenskom. Takvi sporazumi su na određen način primjer stvaranja buduće Vojne krajine.¹⁰²

1526. sastaju se hrvatski velikaši, na čelu sa Krstom Frankopanom, u Križevcima. Zbog Ludovikove nemoći u obrani kraljevstva, hrvatski velikaši traže odcjepljenje od Ugarske. Frankopan je tada najavio osvajanje Bosne u ime Ferdinanda Habsburškog, ali kako je dio plemstva za novoga gospodara željelo Veneciju, sabor je završen bez pravoga rješenja.¹⁰³

Inzistiranje plemstva za promjenom vlasti dokaz je o raspadu kraljevstva. Takav zahtjev za novom vladavinom postavljen je iznad dinastičkog prava Jagelović. Dinastija se primicala kraju, a kraj se mogao nazirati i cijeloj ugarsko-hrvatskoj zajednici.¹⁰⁴

4.4. Osmanlije pred vratima i nespremno Kraljevstvo

¹⁰²Budak, Neven, *Hrvatska i Slavonija u ranome novom vijeku*, str. 18.

¹⁰³Šišić, Ferdo, *Povijest Hrvata - Pregled povijesti hrvatskog naroda*, str. 240.

¹⁰⁴Skupina autora, *Povijest Hrvata - Srednji vijek*, Knjiga prva, str. 368.

Svi nedostaci kraljevstva poput slabe kraljeve vlasti, niskih kraljevskih prihoda i nedovoljne vojne sile te dinastičke podijeljenosti i sukobi feudalnih elita očitovat će se u bitci na Mohačkom polju 1526. godine.¹⁰⁵

Rast moći velikaša i slabljenje kraljevske vlasti te opće nezadovoljstvo stanjem u zemlji poticalo je negodovanje nižeg plemstva koje je predvodio Ivan Zapolja, vladar Erdelja. Zapoljin strah od Habsburškog preuzimanja vlasti u Kraljevstvu opravdala je ženidba Ferdinanda I. za princezu Anu, kraljevu sestru.¹⁰⁶

Nesloga među kršćanskim zemljama dodatno je otežala obranu od Osmanlija. Franjo I., francuski kralj, poticao je Turke da krenu u pohod na Ugarsku, zbog čega bi Habsburgovci morali odustati od pritiska na zapad Francuske. Sultan Sulejman čak je uspio spriječiti i objavu novoga križarskoga rata, koji je trebao pomoći Hrvatsko-Ugarskom Kraljevstvu u obrani, potkupljivanjem talijanskih republika trgovačkim povlasticama.¹⁰⁷

Kako je Zemun već bio osvojen od strane Osmanlija, južna i istočna granica, već osiromašene i nesložne Ugarske, bila je otvorena. Nitko od zapadnoeuropskih država pa čak ni sama Ugarska nisu marile za opasnost koja je prijetila od Sulejmana II. koji se pripremao za rat.¹⁰⁸

Ekonomske neprilike u Europi ukazivale su na to da europske države nisu spremne za rat s Osmanlijama. Ugarski pozivi u pomoć ostali su zanemareni.¹⁰⁹

4.5. Sulejman kreće u pohod

¹⁰⁵Skupina autora, *Povijest Hrvata - Srednji vijek*, Knjiga prva, str. 369.

¹⁰⁶Skupina autora, *Povijest 9 - Počeci novog doba (16.stoljeće)*, Europrapess, Zagreb, 2008., str. 463.

¹⁰⁷Isto, str. 463.

¹⁰⁸Pavičić, Slavko, *Hrvatska ratna i vojna poviest*, str. 71.

¹⁰⁹Klaić, Vjekoslav, *Povijest Hrvata*, Knjiga 4, str. 417.

Osmansko Carstvo zauzelo je i Vlašku, čiji su knezovi postali turski vazali. Jedine informacije o stanju u Srbiji i snazi turske vojske dobivao je kaločki nadbiskup i vrhovni kapetan donjih strana Pavle Tomori. Informacije su stizale od prebjega iz Srbije koji su dolazili u Ugarsku¹¹⁰ Najznačajniju informaciju o turskim namjerama da osvoje grad Budim, koji su smatrali neophodnim za osvajanje Ugarske, 1526. godine prenio je srpski vojvoda Pavao Bakić koji je duže vrijeme izvještavao nadbiskupa.¹¹¹

Hrvatska i Ugarska nakon pada Beograda su pretrpjele brojne osmanske napade. U prvih nekoliko godina nakon njegova osvajanja, pali su Skradin i Ostrožac, dok su Osmanlije doživjele poraze kod Knina i Krupe. Pritisak na istočnu Hrvatsku sve do Kranjske u isto vrijeme radio je Ferhat-beg Mihaloglu sa svojim konjanicima, sve dok ga u Srijemu nije porazio biskup Tomori. Zadnji poraz Osmanlija, koji je ujedno bio uvod u bitku kod Mohača, koju je vodio osobno Sulejman, dogodio se kod Jajca.¹¹²

Ferdinand, svjestan osmanskog osvajanja, imenuje 27. ožujka 1526. Nikolu Jurišića za vrhovnog kapetana vojske. 29. ožujka 1526. godine Ludovik obavještava bana Franju Baćanija kako je siguran da je sljedeći osmanski cilj svim snagama napasti Ugarsku pa je iz istog razloga 24. travnja sazvaio Opći sabor staleža kako bi utvrdio kako dalje pristupiti obrani.¹¹³

Do dolaska osmanske vojske u Beograd nije se ni razmatralo o pripremanju na obranu i okupljanju vojske. Tek nakon pada Beograda, kralj počinje ozbiljno razmatrati o pripremanju te naređuje da se u cijeloj Ugarskoj i Slavoniji prikupi vojska koja će braniti državu. 2. lipnja na državnom vijeću izjavljuje kako će i sam osobno poći u boj, poziva svo plemstvo da okupi sve oružane snage u Tolni za mjesec dana.¹¹⁴

Sulejman je iz Carigrada 23. travnja 1526. poveo vojsku od preko sto tisuća ljudi i tristo topova do tabora koji se nalazio kod Beograda gdje su došli i bosanski i hercegovački sandžaci, te

¹¹⁰Pavičić, Slavko, *Hrvatska ratna i vojna poviest*, str. 70.

¹¹¹Klaić, Vjekoslav, *Povijest Hrvata*, Knjiga 4, str. 418.

¹¹²Hammer, J. von, *Historija Turskog (Osmanskog) Carstva*, I. Elbookers, Zagreb, 1979., str. 360. - 361.

¹¹³Mažuran, Ive, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, str. 65.

¹¹⁴Klaić, Vjekoslav, *Povijest Hrvata*, Knjiga četvrta, str. 419.

oko osamsto brodova koji su janjičarske posade prevozili Dunavom. 13. srpnja 1526. velika osmanska vojska, pod zapovjedništvom Ibrahim paše, okupila se pred Petrovaradinom.¹¹⁵

Obrana grada odolijevala je napadima i jurišima sve do 28. srpnja kada su Osmanlije prodrile u tvrđavu i gotovo pobili cijelu posadu.¹¹⁶

20. srpnja napušta Budim i kreće prema Tolni u pratnji kraljevke čete, čete nadbiskupa Salkaja, te čeških plaćenika. Među njima bili su i palatin Stjepan Batori te kancelar Stjepan Brodarić, koji je opisao događaje od polaska iz Budima do poraza na Mohačkom polju u svojim zapisima.¹¹⁷ Vojska Pavla Tomorija čiji je cilj bio sprječavanje osmanskog prodora u Srijemu, povlačila se preko Dunava prema Tolni.¹¹⁸

Na početku kolovoza te godine stigli su do Iloka i bez značajnog otpora zauzeli ga. U Ilok je pristiglo izaslanstvo gradova Osijeka i Erduta i ponudilo veziru Mustafi-paši Jahjaoglu ključeve grada.¹¹⁹

Čuvši za pad Petrovaradina, kralj Ludovik naređuje palatinu Stjepanu Batoriju da što prije pođe u Osijek ne bi li tamo možda zapriječio osmanskim četama prolaz preko Drave. Kancelar Stjepan Brodarić javlja kraljici Mariji o velikoj mogućnosti osvojenja Osijeka, a kasnije i svih mjesta kamo se zaputi Stjepan Batori.¹²⁰

Zajedno s Pavlom Tomorijem, koji ne uspjeva u obrani Srijema, kralj Ludovik 14. kolovoza kreće prema Mohačkom polju. Kralj imenuje Tomorija vrhovnim vojvodom dok ne stigne knez Krsto Frankopan. No, knez je u to vrijeme bio u Njemačkoj gdje je stupio u službi Ferdinanda. U službi Tomoriju pridjeljen je Juraj Zapolja, također dok ne stigne njegov brat Ivan Zapolja.¹²¹

Sulejman stiže u Osijek 14. kolovoza te tamo naređuje gradnju pontonskog mosta preko Drave. Graditelji su uspjeli napraviti most za samo pet dana. Nakon toga osmanska vojska 19.

¹¹⁵Hammer, J.von, *Historija Turskog (Osmanskog) Carstva I.*, str. 362. - 363.

¹¹⁶Klaić, Vjekoslav, *Povijest Hrvata*, Knjiga četvrta, str. 421.

¹¹⁷Mažuran, Ive, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, str. 65

¹¹⁸Isto, str. 65.

¹¹⁹Živković, Pavao, *Turska osvajanje Slavonije, Srijema i Baranje*, Povećalo, časopis, str. 70.

¹²⁰Mažuran, Ive, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, str. 66.

¹²¹ Klaić, Vjekoslav, *Povijest Hrvata*, Knjiga četvrta, str. 422.

kolovoza kreće preko mosta. Prelazak nije išao brzinom kakvom je sultan htio jer je most bio dosta uzak. Prelazak je završio 23. kolovoza. Grad su zapalili, opustošili, dok su sam most porušili.

122

Prilog 2. Hrvatski teritorij od 1500.-1596.

¹²²Mažuran, Ive, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, str.66.

5. Bitka na Mohačkom polju

Oko 20 000 vojnika i 4000 papinskih plaćenika, zajedno s kraljem Ludovikom, čekalo je dolazak bana Franje Baćanija s kojim je trebalo doći i slavonsko i hrvatsko plemstvo. Ban Baćani krenuo je 1. kolovoza iz Rače u Križevačkoj županiji, odakle je putem novačio vojsku i plemstvo. Svjestan ozbiljnosti situacije, Ludovik 25. Kolovoza šalje pismo zagrebačkom biskupu Šimunu i Baćaniju u kojem ih moli za što brži dolazak.¹²³

Unatoč Ludovikovim molbama većina hrvatskog plemstva ostaje braniti hrvatski dio kraljevstva. Uz Baćanija pristigli su Ivan Tahi i Ivan Banić, zagrebački biskup Šimun, senjski biskup Franjo Jožefčić, senjski kapetan Grgur Orlovčić te hrvatski velikaši Mihajlo Zrinski i Matija Frankopan. Zajedno s novopridošlim hrvatskim i slavonskim četama, Ludovikova vojska, sadržavala je oko 27 000 ljudi i oko 80 topova.¹²⁴ Kancelar Brodarić savjetovao je izbjegavanje sukoba i povlačenje vojske dok ne stignu knez Krsto Frankopan i vojvoda Ivan Zapolja sa svojim vojskama.¹²⁵

Pet dana nakon što su prešli Dravu, turski su se vojnici probijali kroz teško prohodne močvare koje su okruživale Mohač te su napokon stigli do gliba Krašo koji se nalazio podno Mohača, nasuprot glibu na uzvisini se nalazilo selo Feldvar, a na južnoj strani crkva koju su Turci zvali *pusu kilise*, odnosno crkva u pozadini.¹²⁶

Sada su se obje vojske našle nasuprot jedna drugoj te bitka nije započinjala sve do tri sata poslije podne. Osmanska vojska, osim što je bila brojnija, raspolagala je i znatno većim brojem topova. Prvi u napad kreće Bali-beg. Bitka na Mohačkom polju započinje 29. kolovoza 1526.¹²⁷

U formaciji ugarsko-hrvatske vojske u prvom redu bilo je pješništvo koje je formiralo dugu liniju opremljeno s osamdeset topova. U sredini pješачkog odreda stajao je Tomori dok je Petar Prenj bio na lijevom krilu, Franjo Baćani i Ivan Tahi na desnom krilu. Konjanici su bili raspoređeni

¹²³Pavičić, Slavko, *Hrvatska ratna i vojna povijest i Prvi svjetski rat*, str. 54.

¹²⁴Klaić, Vjekoslav, *Povijest Hrvata*, Knjiga četvrta, str. 423.

¹²⁵Klaić, Vjekoslav, *Povijest Hrvata*, Knjiga četvrta., str. 423.

¹²⁶Hammer J.von, *Historija Turskog (Osmanskog) Carstva I.*, str. 363.

¹²⁷Mažuran, Ive, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, str. 66.

u tri bojna reda, vodili su ih Tarcaj, Korlakow, Trepka i Schlick. Iza njih stajalo je tisuću kraljevskih teško naoružanih konjanika, a kralja su okruživali nadbiskupi.¹²⁸

Bitka je započela na desnoj strani gdje su se Mađari sukobili sa Bali-begovim konjanicima. Tada su se jurišem i krila mađarske vojske uključila u borbu, no turci su odbili napad, pa je i središnji dio Ludovikove vojske morao krenuti u borbu.¹²⁹

Nakon samo sat i pol turska vojska odnosi pobjedu. Većina ugarsko-hrvatske vojske je pobijena ili porobljena. Tek su se neki uspili spasiti bijegom kao što su ban Baćanin, biskup Jožefčić i Brodarić.¹³⁰ U mohačkoj bitci život je izgubio kralj Ludovik, a s njim i oko 500 visokih plemića te oko 20 000 vojnika. Ludovik je život izgubio u pokušaju bijega, kada je s konjem pokušao preskočiti potok Čele.¹³¹

Pogubljena je većina zarobljenika iz kršćanske vojske, nakon čega se Sulejman uputio prema Budimu gdje je stigao 10. rujna kojeg je istoga dana i spalio. Putem do Budima turska vojska je opljačkala i spalila sva mjesta od Balatona do Gyora.¹³²

Nakon osvajanja Budima, Turci su po planu nastavili osvajati i pljačkati ostale Ugarske krajeve, sam Sultan se utaborio u Pešti do 25.9. kad ju je dao zapaliti. Pri povratku, prema Petrovaradinu poharao je sva područja kojima je prošao. 7.10. vratio se u Petrovaradin gdje je ostavio dio vojske i vratio se u Carigrad. 200 000 ljudi izgubilo je svoj život u Turskom pohodu na Mađarsku.¹³³

¹²⁸ Klaić, Vjekoslav, *Povijest Hrvata*, Knjiga četvrta, str. 424.

¹²⁹ Brodarić, Stjepan, *Mohačka bitka 1526.*, Vinkovci- kulturno- informativni centar, 1990., str. 50.

¹³⁰ Klaić, Vjekoslav, *Povijest Hrvata*, Knjiga četvrta, str. 425.

¹³¹ Pavičić, Slavko, *Hrvatska vojna i ratna povijest i 1. Svjetski rat*, str. 56.

¹³² Mažuran, Ive, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, str. 66.

¹³³ Pavičić, Slavko, *Hrvatska ratna i vojna povijest i 1. Svjetski rat*, str. 56.

5.1. Stanje nakon Mohačke bitke

Nakon bitke na Mohačkom polju, cijela se istočna Slavonija sve do Križevaca našla pod osmanskom vlašću, pa tako i Lika i Krbava sve do Karlovca. Bosna i Hercegovina, nakon pada Jajca, također postaju dio Osmanskog Carstva, a nad novim zaposjednutim teritorijem stvaraju se i novi sandžaci poput čazmanskog sandžaka. No, ono što nikad neće pasti pod osmansku vlast jest samo srce Hrvatske.¹³⁴

Vodeću ulogu u političkom životu Hrvatske nakon teškog poraza sada preuzima knez Krsto Frankopan.¹³⁵

Postoji nekoliko razloga slabljenja Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva poput unutrašnjih nereda, stranačkih razdora i društvene nepravde no naposljetku ne može se zanemariti činjenica da je Osmansko Carstvo u to vrijeme bila jedna od najsnažniji sila te da se uz takvu privredu, jačinu i brojnost vojske teško bilo nadmetati ili pak obraniti. Jedino što je moglo spasiti Ugarsku i Hrvatsku je vanjska pomoć.¹³⁶

Prvi glasovi o porazu na Mohačkoj bitki stigli su u Zagreb 2. Rujna, ali za kraljevu smrt još se nije znalo. Kneza Krstu Frankopana slavonski stalež na saboru u Koprivnici proglašava “skrbnikom i braniteljem” Kraljevine.”¹³⁷

Ubrzo zatim u Slavoniju i Hrvatsku stigla je vijest o smrti kralja Ludovika II. Narod se pribojavao da će Osmanlije, koji su do tad osvojili istočnu Slavoniju, napasti i zapadnu Slavoniju i Hrvatsku. Pošto je ban Franjo Baćani pobjegao za kraljicom Marijom u Požun. Ulogu obrane hrvatskog naroda sada pripada knezu Krsti Frankopanu te Ivanu Karloviću.¹³⁸

Nakon što je nadvojvoda Ferdinand saznao za smrt Ludovika II., prekida dogovore s carem Karlo V. s kojim je trebao krenuti u rat protiv francuskog kralja Franje I. te svu svoju pažnju sad usmjerava na dobit ugarsko-hrvatskog i češkog prijestolja. S obzirom da je njegova sestra Marija

¹³⁴Pavičić, Slavko, *Ratna poviest Hrvata*, str.81.

¹³⁵Mažuran, Ive, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, str.69.

¹³⁶Hakan, Petar, *Povijest Mađarske*, Barbat, Zagreb, 1995., str. 65.

¹³⁷Šišić, Ferdo, *Povijest Hrvata - pregled povijesti hrvatskog naroda*, str. 285.- 286..

¹³⁸Klaić, Vjekoslav, *Povijest Hrvata*, Knjiga peta, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1980., str.73

bila udana za Ludovika, a sam oženjen za Ludoviku sestru Anu, Ferdinand polaže pravo na krunu sv. Stjepana. No ne samo na temelju ženidbenih ugovora već i privatnih ugovora između dinastija koji su potpisani još 1491., 1506. te 1515.¹³⁹ S obzirom da su ti ugovori bili privatni nisu obvezali Hrvatsku niti Ugarsku, no ono što je Ferdinand očekivao je podrška austrijskih, čeških i ugarskih velikaša. Posebnu podršku očekivao je iz Hrvatske jer ju je pomagao novcem i vojskom za vrijeme turskih provala.¹⁴⁰

Drugi pretendent za nasljedstvo je bio Ivan Zapolja koji se pozivao na odluku sabora iz 1505. godine koja je tražila izbor “narodnog kralja”.

Većina hrvatskih staleža naginjala je prema nadvojvodi Ferdinandu, dok je slavonsko plemstvo bilo opredjeljeno za vojvodu Ivana Zapolju. Rodno mjesto Zapolje bio je grad Zapolja između Vrbove i Nove Gradiške, u Slavoniji. Na samom početku knez Krsto Frankopan nije se nikome priklonio. Dok se ovako Hrvatsko Kraljevstvo, u prva dva mjeseca nakon boja na Mohačkom polju, nije odlučilo ni za Ferdinanda ni za Ivana Zapolju, radila su oba pretendenta svom snagom da steku priznanje u Ugarskoj.¹⁴¹

¹³⁹Klaić, Vjekoslav, *Povijest Hrvata*, Knjiga peta, str. 73.- 74.

¹⁴⁰Isto, str. 73.- 74.

¹⁴¹Klaić, Vjekoslav, *Povijest Hrvata*, Knjiga peta, str. 75.

5.2. Borbe za prijestolje

Nadvojvoda Ferdinand je 23. listopada izabran za kralja Češke, a nedugo zatim se Ivan Zapolja okrunio u Stolnom Bigradu za kralja Ugarske. Na stranu Ivana Zapolje staju knez Krsto Frankapan, zagrebački biskup Šimun Erdodi i dio plemstva između Save i Drave, a kralju Ferdinandu priklanja se većina velikaša i plemstva u Hrvatskoj i ban Franjo Baćani, kao i nekolicina vodećih velikaša i dio plemstva u samoj Ugarskoj.¹⁴²

Kao protuodgovor, dio hrvatskih velikaša i plemića zajedno s kninskim biskupom sastaju se na Novu godinu u Cetini. Tamo uz nazočnost Nikole Jurišića, Ferdinandovog izaslanika, izabiru Ferdinanda za svog kralja.¹⁴³

Kralj nakon odabira obećava Hrvatskoj 1000 konjanika i 200 pješaka. 800 konjanika bit će dodjeljeno velikašima i plemićima. Također je obećao opskrbljivanje tvrđava i gradova određenim potrepštinama te da će poštivati sve povlastice, slobode i prava Kraljevine Hrvatske. Takvim izjavama kralj postaje hrvatskim štitom.¹⁴⁴

Frankopani su se već bili razočarali ranijem neispunjenim Ferdinandovim obećanjima. Bila je to sumnja koja se pokazala prilično opravdanom, jer već tri mjeseca nakon ovoga izbora hrvatski staleži izražavaju nezadovoljstvo onime što je Ferdinand učinio za obranu granice.¹⁴⁵

Iako je Sulejman osvojio Srijem i istočni dio savskog-dravskog međurječja, sama kraljevina je ostala pošteđena. Stoga tamošnje plemstvo nije jedino u Ferdinandu vidjelo spas.¹⁴⁶

U Kraljevini Slavoniji, točnije u Dubravi, sastao se sabor u kojem je prisustovao knez Krsto Frankopan, Emerik Bradač koji je bio slavonski banovac, zagrebački biskup Šimun od Erdeda te ostali velikaši. Na saboru je iznijet spis iz 1505. godine u kojem je naglašena zabrana postavljanja

¹⁴²Mažuran, Ive, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, str. 69.

¹⁴³Budak, Neven, *Hrvatska i Slavonija u novom vijeku*, str. 19.

¹⁴⁴Klaić, Vjekoslav, *Povijest Hrvata*, Knjiga peta, str. 84. - 85.

¹⁴⁵Budak, Neven, *Hrvatska i Slavonija u novom vijeku*, str. 19.

¹⁴⁶Isto, str.19.

stranog kralja na Ugarsko-hrvatsko prijestolje. 6. Siječnja 1527. prisutni staleži izabiru Ivana Zapolju za svoga kralja.¹⁴⁷

Osmanska vojska i dalje hara po hrvatskom teritoriju. Naime, dok se unutar države vode bitke za prijestolje, osmanska vojska je poharala cijelu Liku i Krbavu te se zaustavlja tek u Kranjskoj kod Metlike. Padom Obrovca, turska se granica pomakla do Karlobaga.¹⁴⁸

Osmanskoj diplomaciji nije promakla činjenica da se unutar Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva događaju unutarnji sukobi. Kako bi uz što manje napora osvojili što veći teritorij, bosanskom sandžak-begu je naređeno da konstantno uznemirava gradove uz granicu te da provaljuje na posjede Ivana Karlovića i Bernarda Frankopana.¹⁴⁹

U to vrijeme, na prostoru između Save i Dunava, Stjepan Berislavić Grabarski uspijeva Turcima preoteti utvrde u Erdutu, Borovu i Vukovaru. Cilj mu je bio preoteti i bitna osmanska uporišta od Osijeka prema zapadu. No nedostatak ratne opreme i vojske, te manjak pomoći iz ostalog dijela Kraljevstva onemogućuje ispunjenje takvog plana.¹⁵⁰

Nakon pada Obrovca i Udbine sastaju se 28. travnja u Cetini hrvatsko plemstvo i kneževi. Glavna rasprava se vodila o neispunjenu Ferdinandovih obećanja nakon priznavanja kraljevske vlasti te o izrazitoj gladi i selidbi. Hrvatska je opustošena sve do Kranjske, za obranu od novih osmanskih napada potrebna je hitna pomoć.¹⁵¹ Plemstvo izražava opravdano nezadovoljstvo neizvršavanjem preuzetih obaveza.¹⁵²

Ubrzo kralj Ferdinand odgovara hrvatskom staležu kako nije u mogućnosti držati konjanike i pješništvo u Hrvatskoj jer su mu potrebni za rat protiv Zapolje. Naređuje Nikoli Juišiću da Bihać opskrbi ratnim potrepštinama te da pronade način kako bi grad stavio pod kraljevsku vlast.¹⁵³

¹⁴⁷Klaić, Vjekoslav, *Povijest Hrvata*, knjiga 5., str. 88.

¹⁴⁸Pavičić, Slavko, *Hrvatska ratna poviest*, str. 402.

¹⁴⁹Mažuran, Ive, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, str. 70.

¹⁵⁰Mažuran, Ive, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, str. 71.

¹⁵¹Klaić, Vjekoslav, *Povijest Hrvata*, Knjiga peta, str. 95.

¹⁵²Bartulović, Željko, *Državnopravno značenje Mohačke bitke 1526. i izborni sabori Hrvatske i Slavonije*, str. 178.

¹⁵³Mažuran, Ive, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, str. 72.

5.1. Sukobi između kraljeva

U trenutačnoj situaciji u boljem položaju nalazio se Zapolja jer su ga priznavali Papa, Francuska, Poljska i Venecija dok mu je francuski kralj Franjo I. obećao pomoć protiv Ferdinanda. Osim same podrške, kralj Ferdinand je raspolagao i malim teritorijem koji se protezao na tek uskom pojasu zapadne Ugarske s gradovima Sopranom i Požunom, te preostalom Hrvatskom do Kranjske i Klisa. Naposljetku i oskudica novca je onemogućila slanje pomoći na granicama Kraljevstva. U takvoj poziciji, Ferdinandova podrška se smanjuje. Franju Baćanija imenuje 9. ožujka 1527. hrvatskim banom nasuprot Frankopana kojeg je imenovao Ivan Zapolja. U kolovožu 1527. s njemačkom i češkom vojskom kreće u pohod na Ugarsku.¹⁵⁴

Kralj Ferdinand uspijeva zauzeti glavne gradove Budim i Stolni Biograd, a sukob sa Zapoljom završava tako što biva potučen 27. rujna 1527. kod Tokaja. Istoga dana smrtno je stradao ispred Varaždina i Zapoljin pristaša knez Krsto Frankopan. Smrću kneza Krste nestao je vodeći Ferdinandov protivnik u Hrvatskoj i glavni oslonac Zapoljine stranke.¹⁵⁵

Samo dva dana poslije, 29. rujna 1527., sastao se sabor u Budimu kojeg je sazvao Ferdinand još 20. kolovoza. Već prvih dana se tamo okupilo dosta dosadašnjih Zapoljinih privrženika koji su mu odali počast. Prije same krundibe sastao se i slavonski sabor u Križevcima na kojima bi dosadašnji Zapoljini privrženici priznali Ferdinanda za svog kralja. 29. listopada pošao je kralj Ferdinand u Stolni Biograd, te se 3. studenog kruni za kralja.¹⁵⁶

Porast Ferdinandove moći te gubitak prijestolja natjeralo je Ivana Zapolju u bijeg. U ovakvoj situaciji samostalno nije mogao vratiti svoju poziciju. Venecija i Francuska nikako nisu htjele da Osmansko Carstvo osvoji cijelu Ugarsku, no također su bili i protiv Ferdinandovog preuzimanja Kraljevstva stoga su poticale Osmanlije u napad, ali na Ferdinanda. Tajni poslanik

¹⁵⁴Šišić, Ferdo, *Povijest Hrvata - pregled povijesti hrvatskog naroda*, str. 287.

¹⁵⁵Mažuran, Ive, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, str. 72.

¹⁵⁶Klaić, Vjekoslav, *Povijest Hrvata*, Knjiga peta, str.102.

velikog vezira Ibrahima nudi pomoć Zapolji u borbi protiv Ferdinanda, a sultan potkraj siječnja 1528. obećava Ivanu i pomoć oko preuzimanja Ugarske krune bez protuusluge.¹⁵⁷

5.2. Nagodba

Dok su se unutar Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva odvijali građanski ratovi, Osmanlije otimaju komad po komad Kraljevskog teritorija. Nakon brojnih neuspjeha osmanske vojske, branik Hrvatskog Kraljevstva, grad Jajce, s čitavom Jajačkom banovinom konačno pada pod tursku vladavinu. Time nestaje posljednji trag kršćanske vlasti u nekadašnjem Bosanskom Kraljevstvu.¹⁵⁸

Do konačne nagodbe između Ivana Zapolje i Ferdinanda Habsburskog (1538.) Hrvatska gubi cijelu središnju Slavoniju s Požegom(1536.), a s padom Klisa (1537.) i južnu Hrvatsku.¹⁵⁹ Padom Klisa cijela južna Hrvatska dopijeva u turske ruke (Današnja Dalmacija s Nerevom) osim mletačkih primorskih gradova.¹⁶⁰ Sultan je do sredine 16. stoljeća zagospodario najvećim dijelom zaleđa Dalmacije, Hrvatskom do Une, Srijemom i Slavonijom do crte Pakrac-Virovitica te cijelom srednjom Ugarskom, smjestivši u Budimu (1541.) sjedište posebnog turskog pašaluka. Požegu je 1536. osvojio smederevski paša, pomaknuvši granicu Turskog Carstva do Valpova i Našica.¹⁶¹

Saborskim odlukama u Cetingradu i Dubravi započet će građanski rat koji će trajati sve do 1380., a u kojem je Hrvatska izgubiti oko 15 000 km².¹⁶² Posredovanjem cara Karla V. sklopljen je mir u Velikom Varadinu, 24. veljače 1538. kojim Ferdinand priznaje Ivanu kraljevski naslov i samostalno vladanje u onom dijelu Ugarske koji je tada bio u njegovim rukama. Ivan se odriče čitave Slavonije i Hrvatske s Dalmacijom. Ubrzo umire Ivan, a njegovo prijestolje preuzima sin Ivan Žigmund, koji dolazi pod tursku zaštitu. Kralj Ferdinand je pokušao silom vratiti svoje pravo, no Sultan Sulejman je po četvrti put napao Ugarsku, te stigavši u Budim, proglasio je svu zemlju

¹⁵⁷Šišić, Ferdo, *Povijest Hrvata- Pregled povijesti Hrvatskog naroda*, str. 272.

¹⁵⁸Klaić, Vjekoslav, *Povijest Hrvata*, Knjiga peta, str. 104.

¹⁵⁹Skupina autora, *Povijest Hrvata - Od kraja 15. stoljeća do Prvog svjetskog rata*, Knjiga druga, str. 11.

¹⁶⁰Šišić, Ferdo, *Hrvatska povijest - Pregled povijesti hrvatskog naroda*, str. 274.

¹⁶¹Skupina autora, *Povijest Hrvata - Od kraja 15. stoljeća do Prvog svjetskog rata*, Knjiga druga, str. 11.- 12.

¹⁶²Skupina autora, *Povijest Hrvata - Od kraja 15. Stoljeća do početka Prvog svjetskog rata*, Knjiga druga, str.11.

između Blatnog jezera i Tise pa od Budima do Save, time i današnju istočnu Slavoniju sa Srijemom, turskim pašalukom. Ostavština kralja Ludovika II. se raspala na tri dijela.¹⁶³

Ferdinand ugovara prvo petogodišnje primirje s Turskom 1547. godine uz plaćanje godišnjeg danka od 30 000 zlatnih dukata. Na početku Stogodišnjeg rata Hrvatska je imala oko 59 000 km² dok je pred kraj rata ostala na samo 16 800 km² i s oko 400 000 Hrvata. Granica preostale Hrvatske prema Turskom Carstvu se protezala između Virovitice i Koprivnice te između Jasenovca i Siska. Nakon gubitka istočnog i zapadnog Pounja granica je tekla prema Bosanskom pašaluku Pokupljem do blizine Karlovca. Prema jugu osvojen je središnji dio Hrvatske do Ogulina i Otočca. Karlobag i Senj nisu potpali pod tursku vlast. Jedna od najvećih negativnih posljedica Stogodišnjeg rata su migracije hrvatskog naroda.¹⁶⁴

Tijekom 15. i 16 stoljeća, osim što je Hrvatska ostala razdjeljena između tri vlasti, među najvećim problemom definitivno se može uvrstiti i selidba Hrvata prema jugu, zapadu i sjeveru. Migracije su ostavile trajne posljedice poput slabljenja vojne sposobnosti obrane vlastitog geopolitičkog prostora, smanjenje radne snage što je hrvatskom plemstvu onemogućilo jače uklapanje u europske gospogradske tokove i afirmaciju. Hrvatska u takvim trenucima slabosti obranu države prepušta vladarima i staležima izvan domovine što je rezultiralo i potpadanjem pod njihovu vlast.¹⁶⁵

¹⁶³Šišić, Ferdo, *Povijest Hrvata - Povijesni pregled hrvatskog naroda*, str. 291 .- 292.

¹⁶⁴ Skupina autora, *Povijest Hrvata- Od kraja 15. Stoljeća do početka Prvog svjetskog rata*, Druga knjiga, str. 13.- 17.

¹⁶⁵Skupina autora, *Povijest Hrvata- Od kraja 15. Stoljeća do početka Prvog svjetskog rata* Druga knjiga, str. 25.

6. Zaključak

U razdoblju od vladavine Matije Korvina sve do Mohačke bitke Ugarsko-Hrvatsko Kraljevstvo je prošlo znatne promjene. U političkom smislu one su se odnosile na potpadanje pod Habsburšku vlasti i njihovom pokušaju stvaranje apsolutne monarhije, a u geografskom gubitak teritorija koji je ostao razdijeljen između Mletačke republike, Osmanskog Carstva i Habsburške Monarhije. U gospodarskom smislu dolazi do nemogućnosti napretka zbog stalnih prodora te time i siromaštva, a sve je to dovelo do migracije stanovništva na osvojenim područjima. Iako je sukob s Osmanlijama među najznačajnijim događajima tih stoljeća, nezanemarive su i neprestane borbe kralja i plemstva koje je naposljetku dovelo do slabosti države i djelomično uzrokovalo potpadanje pod tuđu vlast. Bitno je za naglasiti da je branik hrvatskog teritorija naposljetku bilo hrvatsko plemstvo koje je odigralo najveću ulogu u obrani Kraljevstva.

Nakon Mohačke bitke Osmanlije će u nekoliko navrata pokušati doprijeti do Beča. Znamenitija bitka održat će se kod Sigeta 1566. Tada će Hrvati zaustaviti Osmanlije u napredovanju prema Europi te spasiti „ostatke ostataka“. Nemiri će trajati sve do 17. stoljeća kada dolazi do pada osmanske moći i vraćanja okupiranih dijelova nekoć slavnog Kraljevstva.

Hrvatsko Kraljevstvo potpada 1102. pod ugarsku krunu. Četiri stoljeća poslije, od velikog kraljevstva ostaje samo mali dio koji 1527. ulazi u sklop habsburških zemalja, u čijem će sastavu ostati sve do 1918. Iako je Hrvatska kroz gotovo cijelu svoju povijest bila pod nečijom vlašću, možemo zaključiti da je period hrvatske povijesti u 15. i 16. stoljeću, pod krunama triju vladavina, ostavilo ipak najveći utisak jer je tada počela poprimati elemente u nacionalnom, kulturnom i jezičnom identitetu koje se očituju u državi kakva je sada.

7. Popis priloga:

1. Prilog 1. Osmansko Carstvo od 1300.- 1683.

https://hr.wikipedia.org/wiki/Osmansko_Carstvo#/media/File:OttomanEmpireIn1683.png

2. Prilog 2.

<http://www.slideshare.net/Svijet/doba-najvee-turske-opasnosti>

8. Popis literature

1. Budak, Neven, *Sv. 1. Hrvatska i Slavonija u ranom novom vijeku*, Leykam International, Zagreb, 2007.
2. Brodarić Stjepan, *Mohačka bitka 1526.*, Vinkovci- kulturno informativni centar, 1990.
3. Bartulović, Željko, *Državnopravno značenje Mohačke bitke 1526. i izborni sabori Hrvatske i Slavonije*, Povećalo- časopis za povijest i prosudbe o povijesnoj zbilji, Zavod za baranjski povjesnicu, Beli Manastir, sv.2-3(2007)
4. Grgin Borislav, *Počeci rasapa: Kralj Matijaš Korvin i srednjovjekovna Hrvatska*, Zavod za hrvatsku povijest, Zagreb, 2002.
5. Hanak, Petar, *Povijest Mađarske*, Barbat, Zagreb, 1995.
6. Inalcik, Halil, *Osmansko Carstvo, Klasično doba 1300. – 1600.*, Srednja Europa, Zagreb, 2002.
7. Klaić, Vjekoslav, *Povijest Hrvata*, Knjiga četvrta, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1980.
8. Klaić, Vjekoslav, *Povijest Hrvata*, Knjiga peta, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1980.
9. Klaić, Vjekoslav, *Krčki knezovi i Frankopani*, Izdanje Matice Hrvatske, Zagreb, 1901.
10. Matuz, Josef, *Osmansko Carstvo*, Školska knjiga, Zagreb, 1992.
11. Mažuran, Ive, *Hrvati i Osmansko Carstvo*, Golden marketing, Zagreb, 1998.
12. Pavičić, Slavko, *Hrvatska vojna i ratna poviest i Prvi svjetski rat.*, "Mato Lovrak", Zagreb, 1994.
13. Skupina autora, *Povijest 8- Humanizam i renesansa, doba otkrića*, Europapress, Zagreb, 2008.
14. Skupina autora, *Povijest 9- Počeci novoga doba (16.stoljeće)*, Zagreb, Europapress, Zagreb, 2008.
15. Skupina autora, *Historija naroda Jugoslavije II*, Školska knjiga, Zagreb, 1959.
16. Skupina autora, *Povijest Hrvata- Srednji vijek, Knjiga 1*, Školska knjiga, Zagreb, 2003.
17. Skupina autora, *Povijest Hrvata- Od kraja 15. Stoljeća do Prvog svjetskog rata*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.

18. Šišić, Ferdo, *Povijest Hrvata – pregled povijesti hrvatskog naroda*, drugi dio, Marjan tisak, Split, 2004.
19. Šišić, Ferdo, *Povijest Hrvata – pregled povijesti hrvatskog naroda*, drugi dio, Marjan tisak, Split, 2004.
20. Tomorad, Mladen, „*Europska politika Matijaša Korvina: Matiješava vanjska politika prvih godina vladavine*“, Kroatologija, god. 2., br.1, Zagreb, 2011.
21. Von Hammer, Joseph, *Historija Turskog (Osmanskog) Carstva 1.*, Elbookers, Zagreb, 1979.
22. Živković, Pavao, *Turska osvajanja Slavonije, Srijema i Baranje*, Povećalo- časopis za povijest i prosudbe o povijesnoj zbilji, Zavod za baranjski povjesnicu, Beli Manastir, sv.2-3(2007)
24. <http://leksikon.muzej-marindrzic.eu/osmansko-carstvo/>